

GLAS RAVNICE

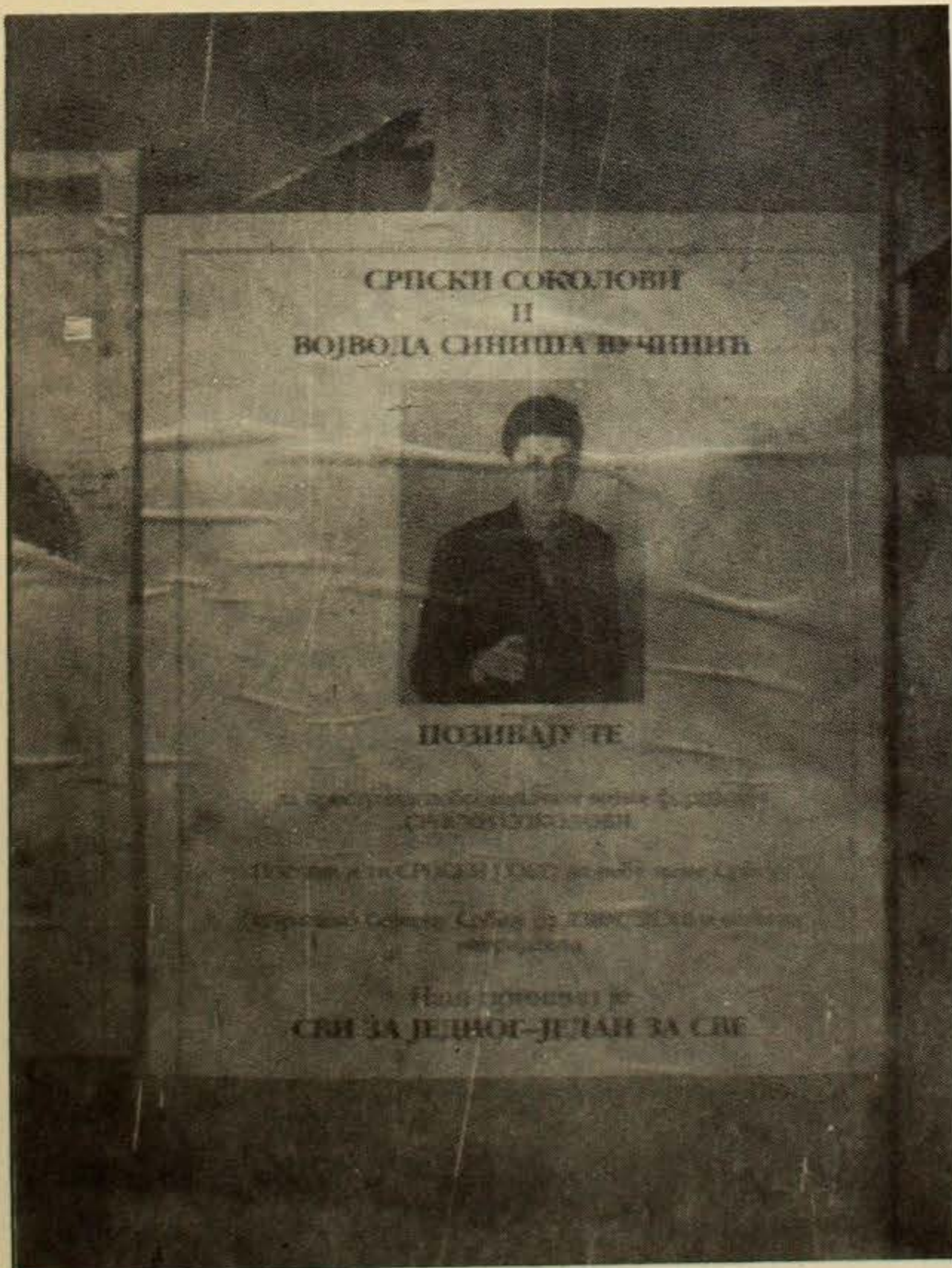
Glasilo Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini

Broj 28

Subotica, ožujak 1993.

cijena 10.000 din. / 800 HRD

V ČETNICI PRIJETE I U SUBOTICI

Da li još treba postavljati pitanje tko unosi nemir

gađaja. Do sada nije poznato da je milicija išta poduzela protivu osoba koje su u sred bijela dana otvoreno pozvale na linč Hrvata i Mađara.

Na Veliki petak, pred najveći katolički blagdan Uskrs, na ulicama Subotice osvanuli su plakati subotičkih četnika, koji sebe nazivaju srpskim sokolovima te pozivaju Srbe da pristupe "dobrovoljačkoj vojnoj formaciji" i tako postanu srpski sokolovi. Na istom plakatu nalazi se i slika vojvode Siniše Vučinića koji poziva sve na "odbranu severne Srbije od DZVM, DSHV i ostalih neprijatelja"!

Na nekim vidnijim mjestima u gradu četnici (nosili su kokarde na kapama) su i dežurali da im netko ne bi strgnuo plakate. U subotičkoj milicijinismomoglinaćisugovornika povodom ovog do-

RIJEČ UREDNIKA

U situaciji smo boriti se za prava koja smo kao manjina uživali u feudalnoj državi još u XVIII. stoljeću

SVOJI NA SVOME

- Nacionalno pitanje Hrvata će morati riješiti država koja će zatražiti međunarodno priznanje
- Svako potpirivanje iseljavanja Hrvata iz Vojvodine, bez obzira sa koje one strane dolazilo, izravno je vezano uz politiku etničkog čišćenja

Došlo je vrijeme da i mi Hrvati u Vojvodini jednom sami i bez tuđih zastupamo svoje interese. Radi toga smo se i organizirali u političku stranku, kako bismo sabili redove i što složnije nastupili u pregovorima sa novom državom i sa međunarodnom zajednicom.

Sa mnogim međunarodnim tijelima imali smo veoma plodne razgovore, a i daljnja suradnja je na visokoj razini. Na domaćem terenu je međutim veoma malo postignuto, uglavnom zbog nespemnosti srpskih vlasti da razgovaraju sa nama. Nekoliko inicijalnih kontakata je ostvareno za vrijeme Panićeve vlade.

DSHV je odlučio pokrenuti novu kampanju za ostvarivanje nacionalnih prava Hrvata i to ovdje, na domaćem terenu, preko pokrajinske skupštine.

Ako je itko na međunarodnom planu nešto učinio za Vojvodinu, onda je to DSHV. U posljednjim dokumentima koji se tiču Srbije i Vojvodine, a koji su donijeti na Londonskoj konferenciji gdje je i DSHV sudjelovao, stoji i to da se građanima Vojvodine moraju vratiti ustavna prava koja su uživali prije "jogurt revolucije".

No, zbog čestih nesporazuma jednu stvar trebamo razjasniti za svagda: mi se za autonomiju Vojvodine ne zalažemo zato što smo Hrvati, već po radi toga što smo Vojvodani! Ili, drugim riječima: zalažemo se za političku i teritorijalnu autonomiju Vojvodine zato da bismo imali veću samostalnost u raspolaganju vlastitim novčanim dohotkom, tj. da bismo bogatije živjeli. Pridruživanjem Bačke, Banata i Srijema SHS 1918. bila je to najbogatija pokrajina, a danas vidimo kud nas vodi iscrpljujuća i "muzarska" politika Beograda. "Žitnica Europe" dolazi u situaciju tražiti odobrenje isporuke brašna iz robnih rezervi Beograda! Zar to nije apsurd!? No, nama je savjest mirna, za Vojvodinu smo učinili što smo mogli, sada je potez na Srbima. Oni su u većini i ako sa-

mi ne budu shvatili da se radi o njihovim džepovima, isto kao i o našim, onda možemo zaboraviti na "Žitnicu Europe" i oprostiti se od blagodeti "naših" žitnih polja.

S druge strane, nas kao Hrvate Vojvodina uopće ne zanima. Zašto bismo se mi (kad govorimo o nacionalnom interesu) zalagali za Vojvodinu, kad mi Hrvati u toj Vojvodini po Ustavu iz 1974. iako konstitutivni narod nismo imali ama baš nikakva nacionalna prava. Poznato je već da su jo 1956. sve hrvatske institucije zabranjene i zatvorene. U razloge ne želim ulaziti, to prepuštam povjesničarima, ali činjenica je da smo mi danas u situaciji da se u "modernoj demokratskoj Jugoslaviji" kao manjina moramo boriti za prava koja smo uživali u jednoj feudal-

Trojezični natpis na fontani na Paliću iz 1912

noj državi još u XVIII. stoljeću! Dakle, ako gledamo nacionalni interes onda je to kulturna autonomija Hrvata, što podrazumijeva zakonom regulirano školovanje i informiranje na maternjem tj. hrvatskom jeziku. Sama autonomija Vojvodine dakle ne rješava i naše nacionalno pitanje. Stoga je naš

prioritet kulturna autonomija koja će se rješavati u dogovoru sa državnim zajednicom koja bude tražila međunarodno priznanje, a to je (vjerojatno) Jugoslavija, a ne Vojvodina ili Srbija. Bez adekvatnog zakona o manjinama, Jugoslavija ne može računati na priznanje od međunarodne zajednice.

I još nešto, Hrvati u Vojvodini svojim većim dijelom su autohtono stanovništvo, i naša domovina je Bačka, Srijem i Banat, ili ako hoćete šire Vojvodina. Mi smo tu rođeni i naši preci živjeli su tu stoljećima, države su se mijenjale, a mi smo ostajali, ostat ćemo i sada usprkos nekim zlu radim glasovima, kako iz Srbije, tako i iz Hrvatske (zastupanje teze da će se svi Hrvati morati iseliti iz Srbije). Puno Hrvata je prognano iz Vojvodine, ima veliki broj i onih koji nisu bili prognani, ali nisu vidjeli perspektivu pa su otišli, ali ima nas još toliko i više onih koji su ostali i koji žele ostati i zato nam je potrebna potpora Hrvatske države kao i međunarodne zajednice u našim nastojanjima da na miran i demokratski način ostvarimo svoja građanska i nacionalna prava ovdje gdje živimo. Svako potpirivanje i poticaj na selidbu nas Hrvata iz Vojvodine u izravnom je skladu sa politikom etničkog čišćenja, bez obzira da li ono dolazilo od strane Šešelja ili nekog drugog.

Naravno, radujemo se da smo dobili svoju nacionalnu državu, kao što je to slučaj sa gotovo svim europskim narodima i sigurno je da ćemo u Hrvatskoj gledati sponu ka Europi i neiscrpnim izvor i potporu u artikulaciji našeg kulturnog života.

Međutim, mi ne želimo odlaziti u Europu, mi želimo Europu dovesti ovdje, gdje je nekoć i bila, a hoćemo li u tome uspjeti ne ovisi samo o nama, već najvećim dijelom i o Srbima koji sa nama žive, a ako ne uspijemo onda će glad i bijeda natjerati sve nas i Hrvate i Srbe da potražimo neku novu domovinu.

Piše: mr. Bela Tonković

POVRATAK U KAMENO DOBA

Svima je jasno da se iz Beograda vuku konci za sve o čemu se "odlučuje" na Palama

Crveno-crna koalicija u Saveznoj skupštini ovih dana ne zna što raditi s nacrtom Zakona o manjinama koji je izrađen još po uputama prof. dr. M. Grubača

Odbijanjem prihvaćanja Vance Owenovog plana za rješenje krize u Herceg-Bosni, Karadžićeva skupština još jednom pokazuje da pripada onim snagama kojima nije do mira dokle god ne ostvare sve svoje ciljeve. A ako onda netko pokuša promijeniti oružjem stvoreno stanje, onda će taj biti optužen za agresiju i narušavanje mira. A do tada oni osvajaju etnički čiste teritorije, brišu s lica zemlje hrvatsku i muslimansku kulturnu baštinu. Uspjesi na tom planu bude u civiliziranom čovjeku strah i gnušanje. Odgovor svjetske zajednice su sankcije i spremnost na vojni angažman, doduše za sada samo u zraku, ali se već pripremaju i kopnene snage NATO-a. Usporedo s time priprema se i sudenje ideolozima i izvršiteljima ranih zločina. Zato su ti uspjesi kratkoročni. Još će se, na žalost, mnogo nevine krvi proliti do konačnoga mira, a rezultat će biti porazan za sve, napose za one koji su se opredijelili za ratnu opciju: oni će biti kažnjeni, a budućnost će se urediti za zelenim stolom. Ostat će bol, svježije humke i more suza i mržnje.

Svima je jasno da se iz Beograda vuku konci za sve o čemu se "odlučuje" na Palama. Zato će biti pooštrene sankcije i protivu SRJ, što će najviše osjetiti nedužni građani. Posljedice sve strožeg isključenja iz međunarodne zajednice su kolaps privrede i povratak u kamenu dob. Kad je u proljeće tako, kako li će nam biti na zimu?

U sjeni agresije na Hrvatsku i Herceg-Bosnu događa se i manje ili više otvoren progon Hrvata na Kosovu, u Beogradu i Vojvodini. Novi Slankamen, Hrtkovci, Ruma, Srijemska Mitrovica, Kukujevi, Morović... samo su neka od mnogih mjesta iz kojih su Hrvati otjerani, ili im je život toliko zagorčan da je pravo herojstvo ostati u vlastitu domu. To su činjenice, i njih ne može uljepšati nikakav ministar; niti neutralni nazivi za počinjeno, niti sudjenja farse koja su sada u tijeku. **PREDLAŽEM OSNUTAK ISTRAŽNE KOMISIJE U NADLEŽNOSTI KESS-a KOJA TREBA ISPI-TATI I ŽRTVE PROGONA** bilo da su one još

ovdje, bilo da su već otišle. Rezultati istrage neka budu osnov za podizanje optužnice protiv vinovnika.

Dok svijet radi svoje, i mi moramo učiniti ono što na nas spada.

Crveno-crna koalicija u Saveznoj skupštini ovih dana ne zna što raditi s nacrtom Zakona o manjinama koji je izrađen još po uputama prof. dr. M. Grubača. Očito je, naime, da je stručna grupa pri izradi nacrtu imala u vidu međunarodne dokumente o ljudskim pravima i pravima nacionalnih zajednica, kao i zahtjeve nacionalnih zajednica SRJ. Ugrađeni su i mnogi elementi iz našeg zahtjeva za kulturnom autonomijom glede javne i službene uporabe hrvatskoga jezika, naših škola, pristupa sredstvima javnog priopćavanja, sudjelovanja u javnom i političkom životu i državnoj upravi, o samoupravi u vidu Hrvatskog nacionalnog vijeća. Ovaj dokument je samo nacrt i zato ga treba dalje dotjerivati. Konačna verzija mora osigurati sve što je potrebno za očuvanje našeg nacionalnog identiteta, kao i za razvoj hrvatske nacionalne zajednice na ovim prostorima. Razdiranje hrvatskog nacionalnog korpusa izmišljanjem novih naroda neće proći.

Prihvaćanje zakona u Saveznoj skupštini još je daleko, pred nama je veliki posao oko njegova dotjerivanja, a i provedba će iziskivati mnogo truda i živaca. Ali nam do opstanka i ljepše budućnosti na pradjedovskom tlu drugog puta nema. Da bismo valjano postavili temelje naše budućnosti, potrebne su nam mudrost i znanje svakog tko može doprinijeti ostvarenju toga cilja. Posebno pozovam intelektualce: uključite se u ovaj posao - da vas se djeca ne stide!

Prijavete se vašem predsjedniku mjesne organizacije ili podružnice DSHV, ili u uredu stranke u Subotici, Trg Lazara Nešića 1/X ("nova gradska kuća"), telefon i fax: 024/51-348 od 9 do 13 sati svakim radnim danom. **Dodite, potrebni ste svom narodu.**

DSHV U AMBASADI VELIKE BRITANIJE

Beograd - Na poziv ambasade Velike Britanije, delegacija DSHV na čelu sa gospodinom Ivanom Skenderovićem posjetila je ambasadu i

susrela se s delegacijom Odjela za jugoistočnu Europu Ministarstva vanjskih poslova Velike Britanije i Instituta za istraživanje jugoistočne Euro-

pe sa sjedištem u Londonu. Razgovaralo se o situaciji Hrvata u SR Jugoslaviji i prijedlozima DSHV za rješenje te, po Hrvate, vrlo teške situacije.

ŠVEĐANI POSJETILI DSHV

Subotica - Delegacija švedskog državnog Ureda za useljavanje na čelu sa gospodinom Olaf Crlstedtom posjetila je DSHV. U delegaciji je bio i gospodin Håkan Sandesjö, predsjednik Ureda za zaštitu stranaca. Njih je primio

Bela Tonković, predsjednik DSHV. Gosti iz Švedske su se zanimali za položaj Hrvata u SR Jugoslaviji i mogućnosti političkog djelovanja DSHV.

NOVA

KAMPANJA

SUBOTICA - U subotu 3. travnja održana je sjednica predsjedništva Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini. Članovi predsjedništva su bili obaviješteni o aktivnostima koje su poduzeli predsjednik i dopredsjednici stranke u protekla dva mjeseca. Raspravljalo se i o daljnjem jačanju

stranke, kao i o predstojećim aktivnostima. Jedna od narednih akcija je i ponovno pokretanje kampanje oko kulturne autonomije, ovoga puta na domaćem terenu, preko pokrajinske skupštine. Pokrajinska skupština nije kompetentna donositi zakone o manjinama, ali svakako je dužna iz-

jasniti se oko hrvatsog pitanja i zahtjeva za kulturnom autonomijom, te na taj način iskazati mišljenje građana Vojvodine u vezi s tim. Tako i ona može doprinijeti konstruktivnom rješenju tog aktualnog problema.

(I.P.)

POJAČANI PRITISCI NA HRVATE U SRIJEMU

U noći 12. ožujka minirana crkva u Nikincima

NIKINCI - U jedanaest sati i deset minuta noću, 12. ožujka (petak) 1993. godine postavljena je eksplozivna naprava u dvorišnom prostoru između župnog ureda i crkve sv. Antuna Padovanskog u srijemskom selu Nikinci, župi Rumskog dekanata Đakovačko-Srijemske biskupije.

Od strahovite eksplozije srušen je zid između župnog ureda i dvorišne kapije, te su popucala stakla na crkvi i župnom uredu. Šteta je velika.

Ovaj incident je unio novi nespokoj među Hrvatima u Nikincima koji su kao prvi susjedi promatrali i bolno proživljavali tragediju svojih prijatelja i rodbine u 5 km udaljenim Hrtkovicima.

Nikinci se pominju kao župa 1332. godine, ponovno su uspostavljeni 1770. Crkva sv. Antuna Padovanskog sagrađena je 1842. godine, a srušena 1944. Nova je podignuta 1972. Nikinci su bili najpopularnije svetište sv. Antuna na čiji dan se svake godine okupljalo veliko mnoštvo štovatelja sv. Ante iz Srijema i šabačke okolice, kako katolika tako i pravoslavaca.

Dokora je u njima živjelo u miru 1600 katolika, a u posljednje vrijeme iselilo se zbog straha i nesigurnosti oko 230 osoba, odnosno 53 obitelji.

Hoće li biti Nikinaca sutra, pitaju se Nikinčani danas!?

SRPSKI NA SILU

Beograd - Zakonodavni odbor Skupštine Republike Srbije pozitivno je ocijenio prijedlog Zakona o udžbenicima vlade Republike Srbije kojim se propisuje da se svi udžbenici tiskaju "isključivo srpskim jezikom i ćirilicom", osim specijalnih udžbenika za manjine.

Kako položaj Hrvata u Republici Srbiji nije definiran, hrvatska će djeca silom toga zakona učiti isključivo srpski jezik i isključivo ćirili-

licu. DSHV smatra da je ovo flagrantno kršenje prava Hrvata u Republici Srbiji na učenje vlastita jezika, očuvanja i razvitka vlastite kulture i identiteta, što je zagwarantirano mnogim međunarodnim dokumentima i koji obvezuju Republiku Srbiju. Ovo je još jedan korak više u nastojanju da se Hrvati asimiliraju. Srbija se ovim zakonom još više udaljava od moderne Europe i bježi u samodostatnost i samoizolaciju.

Sa parnice koju su neki "novinari" nazvali farsom:

UZIMALA DAVALA

Ta deviza bi najbolje pristajala RJ PTT Srbije u Subotici, a koja se zbog neispunjenih obaveza prema pretplatnicima kablovske televizije u Subotici, 17. ožujka 1993. našla pred sutkinjom Općinskog suda u Subotici **Marijom Rakić**.

Grgo Bačlija, odvjetnik iz Subotice je u ime 14 građana podnio tužbu protiv Pošte u Subotici, jer je, kako navodi, jednostrano polovicom prosinca prošle godina ukinula emitiranje I. i II. kanala HTV, čime su kao pretplatnici oštećeni u odnosu na pojedinačna i kolektivna prava, prije svega kao građana, ali i kao pripadnika hrvatske nacionalnosti. "Na osnovu ugovora zaključenog između tužitelja i tuženika dana 24. studenoga 1989. godine, tuženik se obvezao da će svim zainteresiranim Subotičanima instalirati vanjski razvod KDS, a članom 4 tipskih ugovora po pristupu, tuženik je preuzeo obavezu da će pored više signala TV i radija, priključiti i programe (ondašnjeg op. a.) TV Zagreb I. i II." - kaže se u tužbi koju je podnio Grgo Bačlija, napominjući pri tome da je, ako je do toga već moralo doći, mogao biti ukinut i pro-

gram sa engleskog, njemačkog ili francuskog govornog područja.

Ovako, izgleda da su odgovorni u Pošti u Subotici jedva dočekali izgovor za uki-danje programa "ustaške" i "neprijateljske" televizije što se vidi i iz (pismenog!?) odgovora direktora PTT Srbije u Subotici **Jovana Kukarasa** koji navodi da su signale programa HTV preuzimali preko TV - predajnika Belje, a koji iste signale ne prenosi još od jeseni 1991! Naravno, iste navode koristila je i **Horváth Hajnalka**, pravni zastupnik Pošte.

Odvjetnik Bačlija traži od optužene strane da ispune Ustavom garantirana prava, ili da na ime vrijednosti spora plate 52.000.000 dinara, jer su neki od oštećenih građana uložili oko 100 DEM ne bi li instalirali antenska pojačala za praćenje programa koji im je ugovorom bio zagwarantiran. Pošto se u Pošti "ne osjećaju krivim" i niječu da su prekršili bilo koju točku iz ugovora, pravdajući se "oslobodeno-okupiranim" TV predajnikom Belje rasprava je odložena do daljnjeg.

Nakon svega ovoga, prosto se nameće nekoliko pitanja.

Ako se I. i II. program HTV-a nije mogao prenositi sa pomenutog predajnika, kome tužitelji imaju uputiti svoju "zahvalnost" što su programe HTV-a "od jeseni 1991.", pa do polovice prosinca 1992. ipak gledali? Ili: zašto je to nekome zasmetalo prije izbora? Što je to, ako ne monopol na prava na informiranost od strane jedne pošte (da li njih?) u odnosu na svoje građane s kojima su sklopili legalan ugovor i dobili još legalnije pare? Drže li se toga da, ako od 5.000 prevarenih građana njih samo 14 podnese tužbu, znači i da se ostali slažu sa prijevaram? Smiju li danas I(j)udi tužiti Poštu zbog "nekakve", a uz to i "neprijateljske" HTV

Subotički dopisnici (čast izuzecima) beogradskih i novosadskih sredstava "informisanja" su se prvi iskazali i još jednom, po tko zna koji puta pružili svoj jezik ka centrima i tako pokazali svoju odanost režimu, a isto tako i da im svaki ukus koji od vlasti dolazi - valja. Sve to, ovog puta, proglasili su, ne "maltene", nego doslovce, po-litičkom farsom. Jednostavno, režim i odani mu novinari najviše bi voljeli da nas nema. Na tome svojski, perfidno, rade. Za sada samo perfidno. Tko je sljedeći?

(Z.R.)

Zapis iz Hrtkovaca

OPRAŠTANJE JAČE OD MRŽNJE

- I maramica koju imam nije moja. Sve mi je narod dao. Kad sam posljednji puta prijavio provalu u župni ured, i kad mi je sve odnešeno, gorko sam zaplakao. Nemam ništa, a uz to sam kao svećenik tih petnaest godina kućio se i skrbio. Nitko nije odgovoran. Čak su mi u mjesnoj kancelariji, gdje je bilo puno policije, rekli: "Gospodine, kad dobijete batina, mi ćemo reagovati." - I dobio sam ih. I nikome se nisam imao potužiti. Ovako govori Nikola Kraljević, župnik u Hrtkovcima, i tada svatih kako svi oni koji se zateknu u Hrtkovcima neminovno, ili su izbjeglice, ili će to biti.

I svećenik Kraljević, koji je ovamo došao pred četiri godine naviještati Evanđelje i radosnu vijest Isusa Krista, izbjeglica je. Zivi kod svoje rodake Mare Rašo u Hrtkovcima i čita optužnice ispisane u novinama, ili mu do uha i očiju dopiru one koje se šire preko TVNS i TVB. Po njihovim izvještajima, slao je novac "zengama", primao i ispraćao emisare HDZ-a, slao mlade Hrtkovčane "u njihove postrojbe", ima petoricu braća, istaknutih pripadnika HDZ-a i HVO-a i povezan je sa zloglasnim Glavašom i Merčepom. Optužnica sustiže jedna drugu, a njeni autori "nikako da pronađu Kraljevića uz sva nastojanja". I tako se ponavlja priča o glasinama i nemogućnosti da se bilo što protivu njih učini, kao i sa perjem koje se prospe iz perine, pa ga je teško u nju vratiti.

"Oče, oprostite im...!"

- Svoj župni stan morao sam napustiti 12. svibnja prošle godine. Dok sam jednoj ženi izdavao krsni list, u stan su upali njih šestorica. S vrata su mi psovali ustaškog boga, papu, kardinala, govorili: "Ustašo, seli se!" Uplašio sam se, ali ih i ponudio kavom. Odbili su. Rekoše mi da moram do naredne nedjelje "sve ustaše Hrvate i Madare iščistiti iz Hrtkovaca". Suprotstavio sam se tomu, rekavši kako na to nemam prava. Niti sam vlast, a i živim sa tim narodom. Jedan od njih je izvadio neki čudan, šiljast nož. Dohvatio me za kosu, i zabacio glavu unazad, i nož stavio pod vrat. Govorio mi je da će mi pokazati kako u Hrvatskoj ustaše kolju nezaštićene Srbe. Reče mi da će mi iskupati oči, posoliti ih i dati mi da ih pojedem. Prinesu nož nosu i pokazivao je kako će ga odsjeći. Potom i uši... Strah. Još veći kad sam kasnije razmišljao kako bi izgledalo da je "sve to što je nakanio i učinio... Grdoba, ako bih ostao živ. Uvjeravao sam ih da nemam veze sa Hrvatskom. Roditelji su mi u Gunji. Braće nemam, jedini mi je brat rodeni Matija umro 1957. kao tromjesečna beba. Zive su mi sestre. Jedna, koja se izvikla iz Sarajeva je u Gunji kod oca i majke, a druga je u Medulinu, kod Pule."

Odjednom svatih svoj položaj - isповijedam svećenika! Spomenih marke (300.000) koje je po "optužnici" slao Tudmanu u Hrvatsku. Pride mi onizak čovjek, plav. Znam ga, ali ne po imenu. Pitao me jesam li ja Nikola Kraljević, župnik u Hrtkovcima. "Jesam." - kažem mu. On me onako malo "pričepi" cipelama po mojoj cipeli, pa me upita kako bi "mi" mogli našem ispaćenom hrvatskom narodu poslati 300.000 DEM. Rekoh mu: "Gospodine, ja sa tim nemam nikakve veze. Ja ne živim u Hrvatskoj, živim u Srijemu." On me ne ostavlja, ide za mnom i stalno mi govori kako bi poslao te marke, jer eto, "oni bi rado to učinili i pomogli

našima". Stadoh i rekoh mu kako moje svećeničko poslanje nije da radim te stvari. On me popljuvao. Toliko mi je opsovao bogova, majki božjih i svega nedoličnoga. Preko puta, kod mjesne kancelarije i crkve bilo je puno ljudi, a moj sugovornik i dalje pljuje na mene i opali mi dva šamara. Ljudi samo gledaju i smiju se. Gledali su i kada mi je dan-dva iza toga jedan prišao i nekim čudnim predmetom, šiljatim, namještenim na malom prstu ruke, zasjekao nekoliko puta kožu na čelu. Boli. Boli i ono pljuvanje i zasijecanje kože, a još više ono mirno promatranje uz smijeh...

Upitah se u sebi da li ta priča i "isповijedanje" išta pomaže ovom čovjeku. Vjerujem da! Jer do sada je samo slušao optužbe bez mogućnosti da išta kaže na njih.

Bjekstvo u kukuruze

- Uvijek ću biti zahvalan jednom čovjeku kojem ni danas imena ne znam. Znam da je Srbin. Došao je jednog dana,

Župnik hrtkovački vlč. Nikola Kraljević

nešto prije onoga dana kada je ubijen Mijat Stefanac, kojega su u selu zvali "Piršić". Kaže mi moj iznenadni i nepoznati posjetitelj da u nedjelju ne budem doma i da se sklonim. Nedjelja ujutro, moja dobra Mara me budi: "Gospodine, bježite kud znadete!" - govori mi sva uplašena. Skačem iz kreveta, navlačim trenericu. Pobjegao sam u kukuruze. Izvirujem iz njih i vidim petoricu pored zelenog mercedesa. Poslije se govorilo kako su bili naručeni iz Valjeva. Kukuruzi su bili još niski. Padala je kiša. Mili Bože, onog straha! Uza se ništa nemam, niti koga od pomoći. Možete misliti kako je bilo. Strah. Glad... Niti je za leći u kal, niti čučati. Može svakog trena netko vidjeti. Izvirujem povremeno iz kukuruza. Vidim toranj moje crkve i mislim: "Bože, što će biti?" Gledam hoće li tko doći. Dolazi susjed. Prošli smo preko vrta, preskačemo tarabu i sklanjam se auto kolege svećenika, koji je

prispio (oko sedam i pol navečer) na poziv moje dobre i hrabre Mare, da mi pritekne u pomoć. Od jutra do sedam i pol trajala je ta moja muka. Skriven na zadnjem sjedištu, izlazim iz Hrtkovaca!

Pomislim: možda bi bilo bolje da je netko nakon prvih ispisanih "optužnica" došao po ovog svećenika i odveo ga da provjeri valjanost napisa i da nekoliko dana provede pod istragom, ili u zatvoru ako treba. Opet, možda je i bolje što nije tako. Zivimo u zemlji u kojoj se ispisuju "optužnice" kako se kome sviđi, ali još uvijek istražni organi i policija ne postupaju po njima. Može li se onda, nakon svega doživljenog, smoci snage za praštanje?

-Ljudski gledano, nije lako oprostiti, ali je evandeoski, blagoslovljeno. Moj stav je oduvijek takav. Kada sam u Gunji, 24. rujna 1978. imao mladu misu i svećeničko redenje, odabrao sam dva gesla koja sam napisao na pozivnice i sličice upriličene za taj događaj i čin. Prvo je bilo: "Prodite zemlju, i činite dobro.", a drugo: "Što god želite da ljudi čine vama i vi činite njima." Razmišljao sam da gesla nije dovoljno samo staviti na papir, već ih treba i životom ostvariti.

Svašta sam doživio u ovih posljednjih nekoliko mjeseci. Ostao sam živ. Dodu mi tako neki mladići u uniformi sa ruskim mitraljezom i strojnicama. Vidim, idu s bojišnice, traže hranu. Nasiječem im kulena i šunke. Nemam kuhanoga. Sam sam. Oni slatko jedu. Otrčim, donesem piva i vina. Popiju i pojedu sve što sam im dao, a onda jedan od njih kaže: "Poče, dobar si ti čovek, ali ćemo te ipak ubiti jer smo za to dobili po pedest maraka." Ponižavam se pred njima. Molim se. Tukli su me. Moje usne nakon pjesničenja više se ne spajaju kako su se spajale. Vilice su mi razvaljene. Imam dva, doduše ne duboka, uboda nožem pod plećku. Isprebijan sam svojedobno odvezen u šabačku bolnicu. Htjeli su me slati i na VMA u Beograd. Nisam nikuda htio ići. Stisnuo sam zube, i trpio. Moj stan je obijen, prozori svi porazbijani. Nemam ništa, gol sam "ko crkveni miš" kako ono narod veli. Pronašli su toga mladića koji je obio moj župni stan i iz njega odnio crkvene svetine i sve moje stvari. Bio sam na sudenju i tamo rekao da tom mladiću opraštam i ne želim ga teretiti, kao ni sve one koji su provaljivali i odnosili što sam u kući imao. Mislio sam da ću na taj način vlast dovesti k spoznaji da ne može sve samo tako promatrati. Ne samo zlo koje je meni počinjeno, već svim mojim nesretnim župljanima. Kad sam na sudu to svima oprostio, i rekao da ništa ne tražim, sa mnom je iz sudnice krenuo sudac. Gotovo je trčao i kad me je sustigao reče mi: "Gospodine Kraljeviću, jeste li svesni šta opraštate i šta zaboravljate?" Ja sam mu odvratio: "Dragi gospodine, tako me je učilo obiteljsko ognjište, moja teologija, a napose ljubav prema Isusu i svim ljudima." Tu smo završili.

Završi i Nikola Kraljević, još uvijek svećenik i župnik u Hrtkovcima svoju bolnu i tužnu priču o sebi. A ja pomislih na suca i njegov rastanak sa Nikolom. Možda je suho, legalistički konstatirao "religiozni fanatik". Ili možda i nije.

MaK

Zašto je "šahovnica" toliko omrzruta među dijelom Srba:

NI KRIV NI DUŽAN

Grb s crveno - srebrnim (bijelim) poljima pojavljuje se kroz cijelu hrvatsku povijest, a bio je sastavnim dijelom i grba Kraljevine Jugoslavije i SR Hrvatske.

Bjesomučno "informirajući" ljude, kojim bahato manipuliraju, srbi-janski mediji ne prestaju ih podvrgavati svakodnevnoj "terapiji". Minoriziranje, pa čak i potpuno omalovažavanje ustrojstva hrvatske države, neuvažavanje njenih simbola i zakona, sve je to skupa praktički već sasvim uobičajena pojava.

Po dirigiranim receptima ordinirajućih zaduženika putem dobro organizirane mreže sredstava informiranja ti redatelji svom žestinom žele osporiti današnji zvanični hrvatski grb, optužujući Hrvatsku da forsira simbole NDH. I tako iz dana u dan. Mnogi taj grb i dalje žele prikazati kao simbol zla i tako sa određenim političkim namjerama koristiti se za aktualne političke poene.

Nepoznavanje činjenica - korijen mržnje

Crveno - srebrni (bijeli) četverokuti u kvadratnom okviru ili štitu, povijesni je grb, a ne ustaška tvorevina. Simbol koji podsjeća na šahovsku ploču pojavljuje se u različitim varijantama kroz cijelu povijest Hrvatske. Upotrebljavali su ga narodni vladari još u XI. stoljeću. Pojedine elemente grba koristila je crkva i pojedine starije obitelji, a i Mleci i Habsburgovci i drugi pretendenti na hrvatske krajeve. Znači, on se kontinuirano pojavljuje kroz povijest, samo u različitim varijantama i što je u različitim vremenima različito urešen. Nije ga, dakle, koristila samo NDH, koja ga je inače, stavljajući svoje "U" u tropletu iznad štita u bijelo - crvenoj kombinaciji (zlo)rabila u vlastite ideološko - propagandne svrhe. Prema tome, nema razloga okrivljivati povijesni grb, jer doista grb nije

kriv što su ustaše natakli "U" i što su se pod njim zbivala svakojaka zlodjela. Međutim, ako je hrvatska zastava s hrvatskim grbom "ustaški barjak i grb" ili ako su to znamenja koja podsjećaju na zločinačku NDH, kako to vele redatelji iz "agitpropa", onda su po toj logici bili ustaše i sabornici na Cetingu gradu 1527. godine, kada su taj grb prvi puta službeno upotrijebili na žigu, kao hrvatski državni grb. Inače, ovo je prvo diplomatsko korišćenje hrvatskog kvadratnog grba, jer na zvaničnom dokumentu simbolizira državu. A da se ne govori o tome da su, po toj logici, bili ustaše i hrvatski narodni vladari koji su za svoje simbole upotrebljavali taj grb još u XI. i XII. stoljeću.

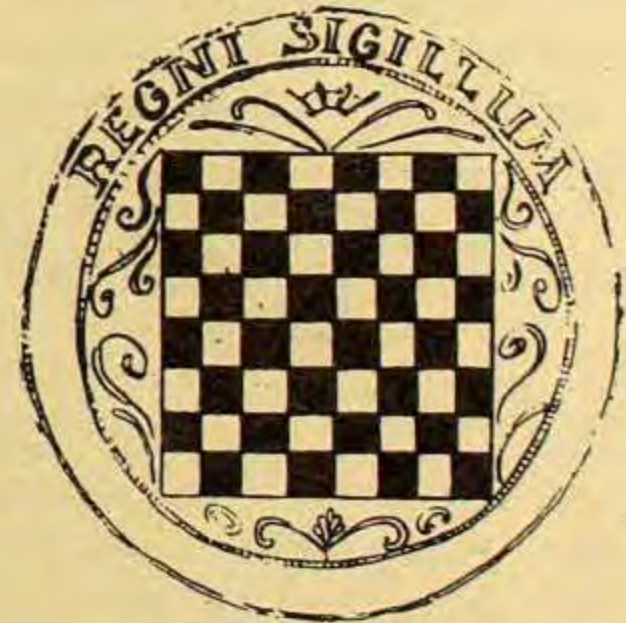
Ti isti redatelji iz "agitprop" centra svjesno taje pred onima koje zavode da su se pod tim štitom od crvenih i srebrnih (bijelih) kvadrata, borili i Srbi u hrvatsko - turskim ratovima, u hrvatskim jedinicama u Tridesetogodišnjem i Sedmogodišnjem ratu na europskim ratištima, u Jelačićevoj vojsci itd. To je bio i hrvatski nacionalni i državni znamen, dakle i simbol hrvatskog državljanina bez obzira da li je Hrvat, Srbin, Madar ili drugo.

Zašto su nijemi oni koji znaju ?

Postavlja se pitanje zašto mnogi među Srbima, napose beogradska "agitpropovska" propaganda, ne žele uočiti, niti prihvatiti kao stvarnost, da se povijesni hrvatski štit nalazio i u grbu bivše države SHS, Kraljevine Jugoslavije, kao i u grbu bivše SR Hrvatske u cijelom poslijeratnom razdoblju. Kako nikom nije smetalo kada je ban Jelačić pod tim "ustaškim" znamenjem sa svojom vojskom priskočio u pomoć Srbima u ustanku 1848/49. potukavši neprijatelja 7. lipnja 1849. kod Kaća, a 24. istog tog mjeseca kod Bečeja? Prema tome, nema razloga dovoditi grb, ni krivog ni dužnog, u položaj "dežurnog krivca" i proglašavati ga simbolom ustaštva.

Optužbe na račun Hrvatske da forsira simbole NDH, protkane su nepoznavanjem hrvatske heraldike i tko zna kakvim osobnim računima koriste za aktualne političke svrhe te simbole koji su trajne vrijednosti u povijesti svakog naroda i države.

Poznavajući najosnovnije pojmove iz hrvatske heraldike, lako ćemo steći spoznaju da je hrvatski grb - povijesni grb. Dakle, mlada hrvatska država

Hrvatski grb na pečatu isprave Hrvatskoga sabora iz 1527.

vraća u javnost svoju izvornu višestoljetnu simboliku.

Polazimo od toga da se osoba bez osobnosti i zemlja bez likovne prepoznatljivosti teško pamte, čak i ako to žele. I još teže se prepoznaju u mnoštvu. Hrvatska je uvođenjem svojih povijesnih simbola učinila veliki pomak u oblasti likovnog identiteta, jer je prepoznatljivost neophodna u življenju, napose življenju u visokodijeljenoj Evropi.

Na kraju, držim da ima puno razloga da kažem: Zastave i grbovi, kao što povijest svjedoči, rijetko nastaju natjecanjem likovnih stručnjaka, već najviše - spontano.

Ante Zomborčević

Ministarska afera: ili tresla se gora rodio se miš

MAFIJA BALKANSKOG TIPRA

Očajni i nemoćni, suočeni sa strahotama tog nesretnog rata, strahujući za vlastiti goli život zatvarali smo oči pred pljačkom. Uza sve to, vjerno prihvaćajući ono što sredstva informiranja (naravno, što oni hoće) prikazuju, običan čovjek nije ni slutio što se sve može događati iza "sjaja pozornice".

Stalnim odvracanjem od vitalnog problema suvremenog srbijanskog društva (uvijek neizbježnog) gospodarstva, politički vrh Srbije bavi(o) se "nebeskim" pitanjima, kao alibi za nemoć u razrješavanju nagomilanih problema gospodarstva. Kako "nebeska" pitanja nije mogao razumjeti krajnje pragmatični civilizirani svijet, našli smo se, kao bastardi, u izolaciji i izloženi prijeziru i sramu. Doda li se tomu da rješavanje "nebeskih" pitanja ne dovodi i do rješavanja zemaljskih, na djelo je moralo stupiti, kako kaže Vojislav Koštunica (DSS) "prizemljenje nebeske Srbije". Da li ujedno i slijed i vrijeme privikavanja na opciju nacionalnog interesa, po kojemu, se on ne ostvaruje veličinom njegova (novoosvojenog) teritorija, već sitim građaninom, (danas toliko željenim) mirom, pravdom i slobodom, vidjet ćemo?

A vidjeli smo sada kako se krčmi žito, kako i tko dolazi do nafte, kako u panici bježe "dafinitivno jezdimiri", kako se događaju misteriozna ubojstva osoba koje odveć znaju... Osnovna, međutim, dvojba koja stoji običnomu čovjeku pri pokušaju razumjeti ono što se događa(lo) u svezi sa takovom korupcijom najviše vlasti u Srbiji jest: jesmo li dionici države u kojoj se društveno-gospodarski život tvori po slovu zakona ili se pak, on tvori po nepisanim (ne)pravidima

igre velike mafijaške obitelji (SPS) na čelu s ocem obitelji, tj. kumom?

Gore iskazanu dvojbu teško je razriješiti zbog proste činjenice što se odveć mnogo "koraka" vlasti odvija, kako se čini, izvan očiju javnosti. Ono malo što se ima vidjeti sa (još) izravnih tv-prijenosa republičke skupštine je samo "zamazivanje očiju", jer je očito da ona nije prodavala žito i švercala naftu. To je radio netko drugi, po nečijem bla-goslovu, a mi smo saznali o to-mu onda kad je taj netko to htio objelodaniti. Pitanje je samo je li dobar dio zastupnika, makar znao, (ako u njega već nije bio izravno uključen) za kriminal u sopstvenim redovima? U tome i jest problem: raditi krišom, a vama "cijenjeni gledatelji" prikazat ćemo što želimo. Takva manira političkog rada više pristoji autokratskim, a ne demokratskim sistemima.

S druge strane, dvolična igra SPS-a to samo potkrepljuje: ponašajući se i djelujući kao neprikosnoveni politički gospodar srpskog i nesrpskog naroda i države; svaku je kritiku upućenu na način nje-na političkog djelovanja (bez obzira od kog dolazila, izuzimajući SRS) bezobzirno odbacivala, a onoga koji je u tomu ustrajavao čekala je široka lepeza etiketa: počev od onih punih mržnje (neprijatelji države) do onih blažih (nesrpskih nacionalista, reformista, studenata...). Ali, pazi sad, ako se pogreške koje su sami načinili ranije, sada priznaju i oni ih sami objelodane u mjeri njihove volje, onda to postaje "pravedna borba protiv kriminala", tj. postaje vrlina! Prvo su lagali, pa (po narodnoj) krali, a sada peru ruke ljudima kojima su izdavali naredjenja. Krajnjeg

li licemjerja. I gle ponovno crte iz znanih autoritarnih partija: obranimo se od mangupa iz vlastitih redova da nam ne dođu glave.

A gdje je u svemu tomu otac obitelji, iliti kum? On "kano" pravi kum, obavijen tajnom, sjedi u udobnoj stolici, u nekom tamnom kutku (vjerojatno) pijući gin, sasvim bezbjedan osmišljava daljnje djelovanje svoje (mafijaške) obitelji, rijetko se pojavljujući na svjetlu pozornice samo prigodom posjeta svojih (još uvijek) ruskih rodaka, ili kada primoran biva porazgovoriti sa nekim zapadnim političarem. Što će mu image, recimo, Billa Clintona u ovoj balkanskoj prćiji krvavoj, kada obezglavljeni populus ne traži više! Ali, tražit će. Tražit će uskoro ogladnjeli trbusi korice bijela kruha. Tad će, sa zakašnjenjem od najmanje godinu dana, populus revnosni TV-Dnevnik 19.30 smjeti prenijeti vijest sljedeće sadržine: "Američka kompanija za pronalaženje tajnih računa u bankama koji su ostvarili diktatori iz istočno-euroopskih zemalja GODO, ustanovila je da Milošević i njegova porodica imaju bankovne račune u grčkoj banci u Atini teške 206 miliona dolara, da imaju šifrovane račune u bankama u Damasku i račune u Nikoziji i u predstavništvu "Beo-banke" u Frankfurtu, i deo akcija u "Jugoslovensko-francuskoj banci" u Parizu." ("Nezavisni" vojvodanski građanski list, 26. II. 1993.)

Tako, uz saginjanje ili bez saginjanja, znajući, ipak, da TAKO TREBA, svi smo mi (postali) pomalo lopovi, jer, "i ovo je Srbija".

Srboljub Horvat Bunjevac

OSVRTI

BOMBA

Prošla je godina otkako sam boravio na ratištu. Slike polako blijede; neke pojedinosti se zaboravljaju, a neke se u svijesti prelamaju i čine drugačijim. Dnevnik koji sam uredno vodio, koji me skoro života koštao, vjerno odslikava događaje koji su se zbili, kao i moje osjećaje i razmišljanja iz toga vremena.

Tako sam riješio, jednostavno prepisati događaj koji se odigrao 8. veljače 1992. (Imena aktera su izmijenjena u samom dnevniku)

Časnici prave feštu. Kuhaju riblji kotlić. Kapetan Muslo zaglavio kod ženske. To je inače javna tajna. Njen mator, koji je vječito na barikadama, izbjeglica iz Osijeka, uz pomoć "ne znam koga", dobio je kuću za sebe, (zapravo, dvije velike lijepe kuće, čiji su vlasnici pobjegli glavom bez obzira, ostavljajući bogati namještaj) koji je bio Titov prvoborac, i kojem je Peko Dapčević osobno pokidao poručničke činove zbog IB-a, zatvara oči pred tom činjenicom. A što bi drugo? Uvalio se u komfornu kuću, tako i kći, pa šta fali i ako jedan kapetan JNA češće navraća!?

Sedam i pol navečer. Počinje fešta, tj. žderancija, a Musle još nema. Dakako, komandni vozač mora znati ne samo štabove TO, već i kuće časničkih ljubovca. Kapetan Bussiness dođe i kaže mi: "Pronadi Muslu! Ti znaš gde je." Dakako da sam znao. Ako nije kod Trileta, onda je kod plavuše. Zagrijem "nivu" i gas. Stižem u susjedno selo, u jednu ulicu. Vozim polako, jer u mraku nisam siguran koja je kuća. Prošao sam je. Vozim u rikverc. Nešto ispred mene zasvijetli i čuje se jaki prasak. Istog trena otvaram vrata, desnom rukom grabim "šmajser" koji je bio na sjedištu do mene. Kroz misli analiziram situaciju kompjutorskom brzinom: tko puca iz takove blizine i to s tla, a ja još u jednom komadu? Iskačem iz "nive". Noge me kao opruge odbacuju na suprotnu stranu, u kanal. Tu, po Baranji kanali pokraj ulica duboki su 1-2 metra. Padam na laktove, prebacujem se na leđa i ubacujem metak u cijev. Auto se u međuvremenu ugasio, (nisam imao vremena izbaciti ga iz brzine) a svjetla ostala upaljena. Čekam. Tišina. Sekundi se otežu, ne u minute, nego u sate. Nekako, nije me strah. Ne vjerujem da ću dobiti metak. To se, jednostavno, ne može dogoditi. Ta me pomisao potpuno smiruje. Ne mislim na kuću, na djecu. Želim upamtiti detalje o kojima kanim pisati. Razmišljam kako će izgledati onaj kojega ću ubiti kada se pojavi. Je li bradat? Ima li djecu kao i ja? Je li možda zaljubljen, ili je očajnik bez ljubavi koji jedino razumije pjesmu rafala? Razmišljam hoće li me nakon toga gristi savjest. Možda ubijem očajnika kojem je preko glave rata, vojske i obećanja. Zamislim iskolačene oči pri svjetlosti baterijske lampe, otvorena usta i tanku liniju krvi koja navire iz ugla usana. Hoće li se vidjeti rupe od metaka po grudima?

Užasna slika. Odlučujem se pucati u noge. Uto vidim nekoga pokraj vozila. Gasi svjetla, zatvara vrata. Iako nije mjesečina, vidljivost je dobra, no strojnicu ne vidim. Ne, nije taj. Neću pucati. Odlazi. Vrijeme teče. Preispitujem sebe. Zašto sam šutio? Strah? Nije. Podilaze me žmarci. Što ako me je vidio i traži bolji pristup? Oči mi poput radara pretražuju svaki borić (naime, ulica je prepuna borova, jela i breza) Ništa. Odlučujem sljedećeg prozvati. Čujem korake. Poput štakora, izvirujem iz jarka. Prepoznajem Musline korake, ali nisam siguran. Odluka je pala! Iskačem. Premda napet, prst na okidaču mi je miran. Viknem "Stoj!" Osoba staje u pola koraka. Rekoh nešto blaže: "Neću pucati, nemoj ni ti." Uzdah olakšanja ote se iz grudi pridošlice. "A, ti si! Pa, de se to kriješ?" Olakšanje i kod mene. "Muslo, to si ti?!" (kada smo bili sami oslovljavao sam ga samo imenom)

"Odi, bolan, unutra. Što ćeš tu?!"

"Netko je nečim pucao na mene." - sada već pribrano velim.

"Ajde bjež', kakvo pucanje. To je bila bomba."

Ušli smo. Društvo polu ili sasma pijano. Zezaju me: ma to je bila obična petarda, a ti se usro. Šutim. Nude me vinom. Vodnik Rule predlaže da me napoje, jer mi se, tobož, tresu ruke. Sasvim smireno prihvatam čašu crvena vina i ispijam. U to ponovno detonacija. Rule trza pištolj, ali ostaje na stolici. Muslo vadi "škorpijon" i kreće van. Ubacujem metak u "šmajser", te za njim. Mjesečina, nebo se osulo zvijezdama. Grobna tišina. Hvatamo sjenu kuće. Hrabar je to čovjek. S tim pikavcem ide naprijed. Ja ga pokrивam. Čujem tihe korake. "Stoj!" - prodera se Muslo. "Stao sam." - čuje se drhtavi i uplašeni glas. "Papke gore, i prilazi!" Pride čovjek na mjesečinu u stilu Žikice Jovanovića-Španca. Ispostavilo se da je teritorijalac i da su pošli u obilazak i da istražuju tko baca bombe. Odlaze. Vraćamo se. Čaše ponovo pune. Muslo pijan, no vlada sobom. Vidio sam ga puno pijanijeg kako po Belom Manastiru vitla pištoljem. Iznenada ulazi domaćica. Rule ponovo trza pištolj. Ja mu se cerim: "Što je? Prpa?" Pravi se kao da ne čuje. Ostali se pijano cere. Domaćica uplašeno, polušapatom veli: "Upaljena su svjetla na vozilu." Smjeh prestaje. Muslo mi reče: "Pij vina. I tako ti je posljednje. Znaš li de ćemo?"

"U zrak." - rekoh.

"U vazduh!" - jetko dobaci pijani Rule.

Ne odgovorih Rulet, već Musli: "Ti ćeš svom Alahu, a ja svetom Petru." U bolja vremena to bi vjerojatno bio štos, no sad nije upalilo. Ustaje Muslo, ubacuje metak u cijev, jer smo pri ulasku ispraznili streljivo. Ja ga slijedim. Izlazimo. Hvatamo sjenu. On naprijed, ja za njim. Približavamo se vozilu. Pozicija svijetli, a

ja znam da je bila isključena. Situacija krajnje napeta. Prikradamo se, spremni na paljbu po svemu što se miče. Teška, olovna tišina. Vlastito disanje mi liči na rad parne lokomotive. Groteskna slika: dva čovjeka sa streljivom na "gotovs" prikradaju se praznom vozilu, a na svaki korak utroše skoro pol minute. Kapetan se odlučuje. Otvara vrata. Ništa. Odjednom odskoči kao da je od gume. Umalo ne raspalih rafal po vozilu.

"Što imaš na zadnjem sjedištu?"

"Jaknu." - odgovorih.

Popušta napetost. Ulazimo u vozilo, pretražujemo. Kad smo se uvjerali da nije minirano, krećemo. Nagazio sam "nivu" do daske, kad opet patrola TO. Muslo je jedva, uz moju pomoć objasnio da nije on izigravao Boška Buhu. (Izgleda da je moj kapetan bio poznat po pucnjavi)

Tek sutradan sam vidio da je geler bombe oštetio vjetrobran.

-kraj dnevnika-

Da, sutradan sam s gazdom pošao na lice mjesta. Kao da nije bio iznenađen. Znao je čak i s koje je strane bomba bila bačena i da je to "kašikara". Možda je to posljedica iskustva, što sam tada pomislio, a možda nečeg drugog, što mislim sada.

"Ljubi ovu brezu, ona ti je spasla život." - kao nezainteresirano reče puki. Tek poslije sam shvatio da je to bio glas razočaranja, a ne vojničke čvrstine. Naime, bomba je u svom letu ka mom automobilu, tj. meni, udarila u jednu grančicu breze, ne deblje od palca. No, bila je to dovoljna prepreka da obori andela smrti u jarak, nekih tri metra od vozila. Nesumnjivo, bomba je bila namijenjena meni, a vjerojatno i kapetanu. To su potonji događaji pokazali. Tada toga nisam bio svjestan.

Naime, u to vrijeme vozač nije smio sâm vozilom, bez pratnje časnika, ići nekuda niti danju, a kamoli noću. Bio sam poslat, i to iz komande, noću tražiti kuću. Taj koji me je poslao, tj. po čijoj sam naredbi krenuo, je znao da ću ići polako, ili zaustaviti vozilo, te pješice tražiti broj kuće, što sam jednom i učinio, no na kratko.

Suviše je podudarnosti da bi bila slučajnost, osobito što su cinkaroši obavijestili gazdu da kanim pisati, i da vodim dnevnik. S druge strane, gazda je dobro znao da sam upoznat sa načinom kako je dodjeljivao kuće izbjeglicama; da znam o pljačkama istih, lopovlucima, ljubavnim "podvizima", te na koji su način na račun vojske bile izdržavane ljubavnice starješina. Sljedeći potezi da me ukloni bili su mnogo suptilniji, i ne tako bučni.

Prolaznik

INTERVIEW

'Alo! 'Alo! sa Margit Savović, saveznom ministricom za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, koja je na ovo mjesto došla namjesto gospodina Momčila Grubača, a o čijem se radu gospođa ministarka nije željela konkretno izjašnjavati. S obzirom na funkciju na koju je postavljena i popularnost i kod režimskih medija i kod onih koji to nisu, razgovor sa njom (makar i "preko žice") prosto nameće čitav niz pitanja na koja se očekuju vrlo zanimljivi odgovori. I bilo je tako: "razgovor" je tekao postupno, i ka kulminaciji. Čujmo:

NEMAM SE ZBOG ČEGA STIDJETI!

Gospođa Savović danas živi na Paliću, ali je zbog "prezauzetosti" lakše možete pronaći na radnim mjestima u Subotici (profesor na Pedagoškoj akademiji), Beogradu (zgrada SIV-a) i na terenu SRJ prigodom brojnih kontakata sa zainteresiranim pripadnicima manjina, ljudima koji se osjećaju ugroženim, ili znatiželjnim inozemnim delegacijama koje bi "da znaju u čemu je problem". Meteorski uspon gospođe Savović te-kao je otprilike ovako: završila je gimnaziju u rodnoj joj i susjednoj nam Mađarskoj, nakon toga je 1972. došla na studij u Suboticu, gdje je i završila Višu pedagošku akademiju 1974. Stariji nastavnici sjećaju je se kao kolegice koja je predavala matematiku u školama na Hajdukovu, Paliću i Subotici. Usporedo s poslom u školi, završila je pedagogiju na Filozofskom fakultetu, da bi se potom zaposlila kao školski pedagog. Na kraju je ostao još samo doktorat, koji je završila u Segedinu i posao na Pedagoškoj akademiji u Subotici. O kršenjima ljudskih i manjinskih prava u Hrvatskoj izuzetno mnogo zna, dok o istim u Jugoslaviji, ili "nema podataka" i "bila bi veoma zabrinuta" da ih ima. Za sebe tvrdi da joj politika, ni mjesto ministra nije preokupacija, i da će se vratiti svojoj profesiji u kojoj ponovno piše doktorski rad u vezi sa izvodenjem nastave u nižim razredima. O daljnjim detaljima njezinog političkog angažiranja i uspona, šira je javnost upoznata preko sred-

stava masovnih komunikacija. Na žalost, gospođa Savović iz naprijed navedenog razloga ne pristaje na interview "u živo" koji bi, sigurno, bio još životniji. Odgovore smo dobili putem telefaksa.

Glas ravnice: Koliko ste upoznati sa radom Vašeg prethodnika na mjestu ministra za ljudska prava i prava nacionalnih manjina?

Margit Savović: U početku samo ono što sam saznala iz novina, a sada sve više i više upoznajem rad svog prethodnika preko dokumenata koje sam tamo zatekla.

Glas ravnice: I, do kakvog ste do sada zaključka došli?

Margit Savović: To je različita politika od one koju ću ja voditi, i zato je ne bih komentarisala.

Postoji li škola za ministre?

Glas ravnice: Smatrate li da je Vaša stručna sprema odgovarajuća položaju na kom se nalazite, i kojim se sve dokumentima služite kao pomagalicima u radu, kao i na čiju se pomoć oslanjate prigodom donošenja konkretnih sudova?

Margit Savović: Ne znam da li postoji škola za ministre, i ja se sigurno za to nisam školovala, niti mi je to životno opredeljenje. Što se tiče dokumentacije koju koristim, odgovor je kratak: sve što može da posluži u obavljanju posla! A pomoć tražim samo u oblasti stručnih pitanja, a odluke donosim sama na osnovu prikupljenih podataka.

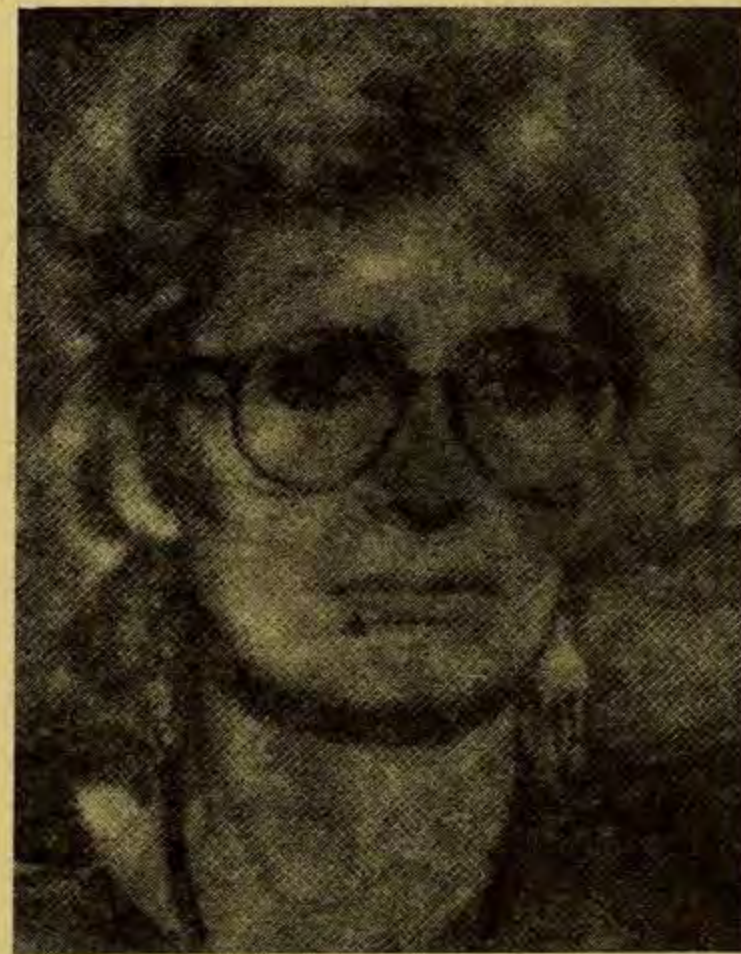
Glas ravnice: Ako Vam je stalo do ove države i njenih građana, kako trdite, mislite li da će SRJ biti primljena u međunarodnu zajednicu ukoliko prava svih nacionalnih manjina, pa tako i hrvatske, ne budu ispoštovana?

Margit Savović: Jugoslavija je bila i biće član međunarodne zajednice. Jer, ako to može da bude Hrvatska, gdje se masovno ruše kuće nehrvata, gdje se ljudi ubijaju usred Zagreba

(porodica Zec) gde je preko 150 sela srušeno sa zemljom, gde se uništavaju i groblja, odakle je proterano 300.000 nehrvata, zašto onda ne bi to bila Jugoslavija gde toga uopšte nema i gde su obezbeđena prava nacionalnim manjinama!

Glas ravnice: Izjavili ste da u Hrtkovcima nije bilo uporabe sile prigodom iseljavanja hrvatske nacionalne manjine. Na osnovu čega ste došli do takvog zaključka?

Margit Savović: Na razgovorima u Hrtkovcima naša delegacija je došla do zaključka da etničkog čišćenja nije bilo, jer dokaza za to nema. Naime, za promenu kuća postoje ugovori koji su

Margit Savović: Hrvatska je napala samu sebe

overeni od strane nadležnih organa, a postoje i tačni spiskovi onih koji su otišli.

Glas ravnice: Jeste li možda vidjeli dokument, a kojeg je gospodin Sibinčić potpisao 8. srpnja prošle godine, gdje se tvrdi da je iz Hrtkovaca nasilno izbačeno, ili pod prijetnjom iseljeno preko 130 obitelji? Vrijedi li provjeravati taj podatak, istine radi?

INTERVIEW

Margit Savović: Ne znam o kakvom dokumentu pitate, jer ja ga nisam videla, ali prikupljaju se svi dokumenti o svim ekscesima; spiskovi onih koji su zamenili kuće (i kakve su dobili i kakve su dali), do najmanjih uznemiravanja i to će biti obnarodovano, tako da će svi moći da se uvere o navodnom proterivanju.

Glas ravnice: Jeste li na razgovorima u Hrtkovcima konzultirali i drugu stranu, pošto one za koje se tvrdi da su oštećani više nema u zavičaju? Mislim na svjedoke prošlogodišnjih događaja u ovom selu, a koji mu nisu mještani odnedavno.

Na ovo pitanje Margit Savović nije odgovorila.

Glas ravnice: Jeste li upoznati sa nekim drugim primjerima kršenja ljudskih ili manjinskih prava na teritoriju ove države?

Margit Savović: Nikada nisam tvrdila da pojedinačnih kršenja ljudskih i manjinskih prava nema. S obzirom da za mene ne postoje građani prvog i drugog reda, ja ću na svaki pojedinačni slučaj da se odazovem i pomognem koliko je u mojoj moći. Jedino što tražim je to, da se tačno naznači kome je potrebna pomoć i ništa više. Takvih primera sam imala i rešavam svaki slučaj posebno.

Glas ravnice: Što je sa pripadnicima muslimanske nacionalne manjine iz Sjeverina otetih iz autobusa, ili pak sa putnicima vlaka na pruzi Beograd-Bar? Je li bar netko od počinitelja otmica uhićen?

Margit Savović: Konkretno podatke ću imati nakon posete tim područjima i tada ću Vas izvestiti o tome.

SPS nije u zavadi ni sa jednom strankom!

Glas ravnice: Vaš položaj u vladi je takav da ste dužni brinuti i o ostvarenju nacionalnih prava. Što mislite o podatku da hrvatska nacionalna manjina nema ničega što ostale imaju (škole, novine, radio i tv-programe, kazalište...)?

Margit Savović: Tačno je da hrvatska nacionalna manjina nema ono što ostale imaju. Ali, moramo biti realni i reći da u bivšoj Jugoslaviji Hrvati nisu bili nacionalna manjina, bio je u upotrebi srpsko-hrvatski jezik i mislim da je to posledica toga. Isto takav je slučaj i sa Srbima u Hrvatskoj. To je posledica starog sistema.

Glas ravnice: Hoćete li se založiti da se postojeće stanje, što se Hrvata u Vojvodini tiče, promijeni?

Margit Savović: Već sam rekla da su za mene svi jednaki, pa tako i hrvatska nacionalna manjina. Zato smatram da za početak treba da se sastanemo sa rukovodstvom DSHV, i ja ih ovom prilikom pozivam, da vidimo šta u ovom trenutku možemo da uradimo.

Glas ravnice: Tko zapravo ne prihvaća suradnju sa državnim organima, i ne mislite li da je simptomatično govoriti kako sve manjine imaju maksimalna prava, a da ih pripadnici manjine ne žele ostvarivati na ovaj način, jer je politika većinske stranke u zavadi sa gotovo svim strankama nacionalnih manjina, i ne samo sa njima. Što bi tu po Vašem mišljenju trebalo mijenjati?

Margit Savović: Ja sam dužna da razgovaram sa svima koji to žele, i ne mislim nikoga na to da nateram. A koliko prava imaju nacionalne manjine kod nas, najbolje se vidi u odnosu na naše susede. Što se tiče zavade SPS-a sa nacionalnim manjinama, to jednostavno nije istina! SPS se nije ni sa kim svadao!

Glas ravnice: Srbi u Hrvatskoj imaju kulturnu autonomiju; dva će kotara biti sa lokalnom samoupravom, i hrvatski dokument o pravima nacionalnih manjina je od strane međunarodne zajednice prihvaćen, a Vi prijedlozima Badinterove komisije ne pridajete značaja. Ne mislite li da je problem hrvatske nacionalne manjine suprotan Srbima u Hrvatskoj i u pogledu načina političkog djelovanja?

Margit Savović: Srbi u Hrvatskoj nemaju ništa, bez obzira na papire, jer šta oni znače, ako se vrše masovna prekrštavanja i promena imena, kada su izbačeni sa posla, kada ne mogu da dobiju državljanstvo. Ja bih bila veoma zabrinuta da se tako nešto događa ovde, bez obzira na papire i međunarodnu zajednicu.

Mediji ne smiju biti sluge niti jedne vlasti!

Glas ravnice: Izborni rezultati su sva tri puta pokazali da je pripadnicima mađarske nacionalne manjine politika koju vodi VMDK najbliža. U čijim rukama, i u čijoj službi bi onda trebali biti mediji na mađarskom jeziku?

Margit Savović: Mediji na mađarskom jeziku jesu namenjeni mađarskoj nacionalnoj manjini, ali to ne znači da oni trebaju da budu partijska glasila. Naime, to su skupštinska glasila na mađarskom jeziku i ONA moraju da služe svima, bez obzira na partijsku pripadnost, i da iznose u prvom redu zvanične stavove Skupštine. Ako DZVM bude želeo da ima svoje glasilo, onda on treba da osnuje svoje partijsko glasilo u kome će iznositi samo svoje stavove. Postojeća sredstva informisanja to ne mogu da budu.

Glas ravnice: To praktično znači da veći dio mađarskog stanovništva treba slušati informacije i komentare sa kojima se ne slaže. Znači li to da Vi u biti niste protiv osnivanja neovisnih medija, naravno uz to da postojeći ostanu u rukama aktualnog režima?

Margit Savović: Ne treba da procenjuje samo jedna stranka šta je dobro, a šta nije za pojedince. Naprotiv, u tim listovima moraju da se pojave sve opcije i sva politička gledišta, a oni kojima je to namenjeno da sami procenjuju. To znači da novine ne treba da budu "sluge" bilo koje partije, niti bilo koje vlasti. Ako se žele izneti samo sopstveni stavovi, onda neka naprave svoja partijska glasila.

Glas ravnice: Ipak, bi li, bar parlamentarne stranke, trebale dobiti više prostora u državnim medijima, osobito ako su u pitanju emisije na jezicima nacionalnih manjina?

Margit Savović: Ne mislim. Glasila i emisije treba da su vanstranačka. A emisije na jezicima nacionalnih manjina uređuju sami pripadnici manjina. I da ponovim: ne smeju se vezivati za jednu stranku.

Izdajnici i dezerteri: žalite se... Hrvatskoj!

Glas ravnice: U najnovijem broju "N.I." izjavili ste da imate namjeru vratiti se tamo odakle ste došli. Hoće li tomu pripomoći eventualna činjenica ako se dokaže da je Slobodan Milošević ratni zločinac? Što mislite, koliko će se poštenih ljudi nakon ovog ratnog ludila stidjeti sebe zbog sudjelovanja i suradnje sa aktualnim režimom, i hoćete li se Vi javno ispričati svima, ukoliko se ispostavi da je politika u kojoj ste sudjelovali bila ne samo pogrešna, nego za mnoge i pogubna?

Margit Savović: Tačno je da politika meni nije osnovno opredeljenje i da ću se vratiti svojoj osnovnoj profesiji. Tome neće doprineti neke privatne liste ratnih zločinaca, jer bar mi ovde znamo ko je napao sopstvenu državu, ko je napao (iza leđa) regularnu vojsku, ko je napravio paravojne formacije i dr. Zato nema govora da se tako nešto pripiše našem predsedniku Miloševiću. A stideće se oni ljudi koji su rasturili sopstvenu državu, a to nije bila ova vlast. Zato se ja ne brinem da vodim pogrešnu politiku, niti ima zbog čega da se stidim.

Glas ravnice: Hoćete li se založiti za nesmetan povratak izbjeglih lica sa ovog teritorija, a koje zovu dezerterima, te za njihov povrat na radna mesta, kao i za zakonsku satisfakciju zbog toga što su greškom drugih morali otići?

Margit Savović: Napadom Hrvatske na sopstvenu državu počeo je rat. Samim tim, ne možemo da odgovaramo za greške Hrvatske, jer oni su ti koji su ovo počeli. Od njih trebate tražiti izvinjenje, a ne od nas, odštetu takode, kao i satisfakciju.

Zlatko Romić

U prostorijama "Filmoteke 16" u Zagrebu, održana filmska večer:

SLAMARKE DIVOJKE

U organizaciji Mladeži Društva podunavskih i vojvodanskih Hrvata održana je 19. ožujka 1993. filmska večer pod naslovom "Slamarke divojke". Gost večeri bio je autor filma gospodin Ivo Škrabalo, profesor na Akademiji dramskih umjetnosti, redatelj i zastupnik u Zastupničkom domu Sabora Republike Hrvatske, inače i sam rodom iz Sombora. Voditelj programa bio je gospodin Branko Ištvančić, student druge godine režije na istoj akademiji čiji je film "Autobiografija", kao obavezan

rad na prvoj godini, također u toku večeri bio prikazan.

Film "Slamarke divojke" snimljen je još 1970. godine, ali ga iz poznatih razloga šira javnost do sada nije imala prigode vidjeti. U ovom filmu, inače jednim od rijetkih o Hrvatima iz Vojvodine, snimljenom u Tavankutu, gledatelji su vidjeli samo dio bogatstva kulturne baštine našeg naroda. Sam autor oduševljen je bio idejom da se otpadni materijal od vršidbe iskoristi za stvaranje umjetnina koje su napravile žene bez ikakve umjetničke naobrazbe. "Autobiografija"

Branka Ištvančića divno se svojim sadržajem nadovezala na film o slamarkama. Prizori "polivača" i "Dužijance" izazvali su spontan pljesak prisutnih u dvorani.

Nakon projekcija ova dva filma otvoren je razgovor, a pored pitanja upućenim autorima bilo je riječi i o današnjoj situaciji Hrvata u Vojvodini. Na kraju, prisutni su bili zadovoljni sve jačim okupljanjem inteligencije oko jednog centra, a napose što nije mali broj mladih među njima.

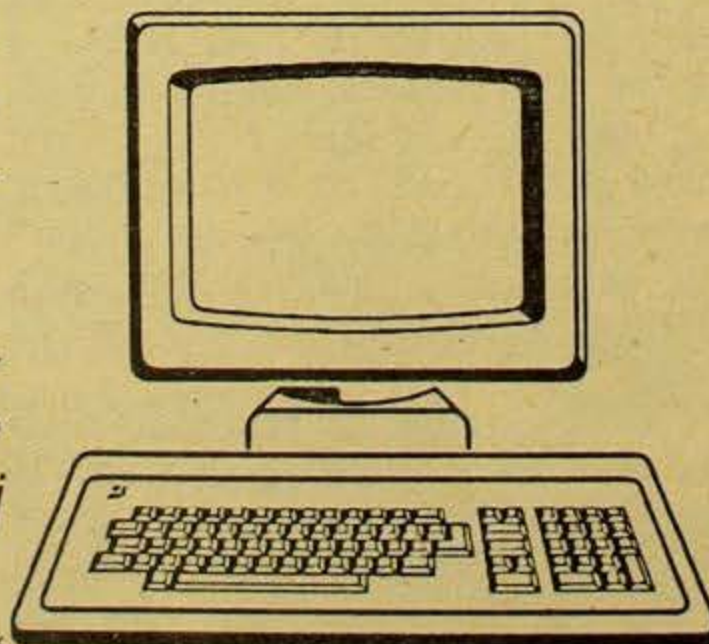
Robert Skenderović

KOMPJUTERSKI TEČAJ ZA POČETNIKE

Želi te liuspostaviti vezu sa Europom!? Želite li zaviriti u tajni svijet računara?

Organiziramo kompjuterske tečajeve za početnike. Program tečaja obuhvata DOS - osnovne naredbe i manipulacija datotekama, NORTON - upoznavanje sa programskim paketom Nortona, WORD PERFECT - program za unos i obradu teksta. Svaki polaznik dobija skriptu i grafički prikaz osnovne konfiguracije.

Cijena tečaja je protuvrijednost 20 DEM. Za ostale informacije obratite se našoj tajnici na tel. 51-348.

Mladež

U prošlom broju lista, na strani 15, greškom smo objavili samo jedan dio pjesme "Croatia". Ovom prigodom ispričavamo se autoru pjesme Branku Jegiću, kao i svim čitateljima "Glasa ravnice".

Uredništvo

CROATIA

U grudima mi plamen luči
Zlatnim suncem
Obasjana
Čeka - čeka
Šapat riječi
Sa usana da izusti
U srcu mi pohranitu
Nekad u njeg što upisa
Sve za mene
Grudma svojim što me hrani
Ispod srca što me nosa
I tebi me sveg podari
Da ti rekнем
Što me uči:
Koja vjera najsvetija
Koji narod - domovina
Ona stara - preljubljena
Croatia.

Branko Jegić

DRUGI PIŠU

MONITOR (crnogorski nezavisni nedeljnik), 26. ožujka 1993.

Etničko čišćenje VJ

SRBI NAPRIJED OSTALISTOJ!

Najprije je naša armija "čuvala", a u stvari, užurbano naoružavala Srbe u Hrvatskoj. Zatim je javno "razdvajala dvije strane u sukobu", a potajno iz svih raspoloživih oruđa ne samo po "uštaškim paravojnim formacijama" već i po hrvatskom civilnom stanovništvu i civilnim objektima. Nešto kasnije stavljen je u opticaj novi trik: odbrana tada već do zuba naoružana "golorukog srpskog naroda od fašističkog režima i pomahnitalih bojovnika".

Ni tako prezirne obmane, ni 9. mart kada su na beogradske ulice izvedeni tenkovi da primire zaista goloruke demonstrante, ni olako povlačenje iz Slovenije, poluvjekovnim indoktrinacijama zatucanoj javnosti nijesu otvorili oči, a samo je rijetkima bilo jasno da JNA niti brani Jugoslaviju, niti štiti komunizam pa makar se Jugoslavija raspala.

Da je već tada naš "garant bratstva i jedinstva", JNA, imala treći izbor, potvrđuje i sadašnje etničko čišćenje njezinih redova, u stvari, samo logičan nastavak već tada

Štovani čitatelji, za ovaj broj lista prispjelo nam je veoma malo vaših isječaka, te smo se stoga odlučili objaviti tekst koji je samo uredništvo odabralo. Znači, od pretplate u ovom broju - ništa!

Očekujemo od vas da budete što aktivniji, tj. da više čitate i propagirate ovu nadasve korisnu naviku. Nadamo se da će ova naša molba imati odjeka i van granica zemlje, te da će u ovoj rubrici naći mjesta, kako tekstovi iz hrvatskog tiska, tako i oni iz drugih država.

započetog procesa. Ljudi koji su svoju vjernost takvoj vojsci preskupo platili izdajom sopstvenih naroda, sada imaju tri izbora. Na osnovu akta Generalštaba od 15. februara mogu birati ili prekvalifikaciju (podoficiri do dvije, a oficiri do četiri godine), ili jednokratnu otpremninu u visini od 24 lična dohotka ili, ako ispunjavaju uslove, penziju uz dokup pet godina staža.

Ovolika količina velikodušnosti sručila se na vojne starješine i civile zaposlene u vojsci, rodene van teritorije samozvane Jugoslavije, jasno "osim lica srpske i crnogorske nacionalnosti". U prvoj verziji akta o etničkom čišćenju profesionalnog sastava VJ bila su izuzeta i "lica makedonske nacionalnosti" (da li zahvaljujući zajedničkom nam pravoslavlju ili kakvom drugom strogo pov. razlogu), tek, naknadno je i njih zakačila velika etnička metla.

Pored Hrvata, Slovenaca, Muslimana i Makedonaca, grešnih zbog rođenja "van teritorije SRJ", starješinske redove moraju napustiti, bez obzira na nacionalnost, ljudi koji nijesu "izvršili obavezu preseljenja članova uže porodice u SRJ, Republiku Srpsku i Republiku Srpsku Krajinu". Jasno, riječ je o vojnim starješinama koji su prije rata bili na službi u "otcepljenim republikama", ali u kakvim su to intimnim odnosima VJ i dvije srpske, samozvane, državne tvorevine, nije baš do kraja jasno.

Po svim nivoima organizovanja VJ kruže ovih dana ništa manje zanimljivi spiskovi treće vrste. Na njima su imena vojnih starješina i civila na službi u vojsci koji "po svojim profesionalnim, patriotskim,

radnim i drugim (moralnim) osobinama i ponašanjem ne ispunjavaju kriterijume za pripadnost profesionalnom sastavu VJ, "bez obzira na nacionalnost i mesto rođenja".

Koga će sve iz VJ pokupiti ova patriotsko-moralna metla nije nam, zasad, poznato, a najverovatnije, već u prvom krugu, Crnogorce koji nijesu dovoljno dobri Srbi, ali u to da će ubuduće vrata za sve takve "bez obzira na nacionalnost i mesto rođenja" biti širom otvorena, ne treba uopšte sumnjati.

Kako se sada osjećaju ljudi koji su pripadnost takvoj vojsci svjesno podredili i pripadnost rođenom narodu, a možda i tukli po njemu rušeći mu i sela i gradove, da bi za nagradu dobili mogućnost prekvalifikacije ili jednokratnu novčanu otpremninu, teško je i zamisliti. U svakom slučaju, povratka im ni u jednu od "otcepljenih republika", gdje su obilježeni kao izdajnici nema, a u zemlji za čije su se velikodržavne ciljeve borili, nijesu više poželjni.

U finišu etničkog čišćenja starješinskog kadra najpriljaviji dio posla ponovo će odraditi Crnogorci. Kao što je svojevremeno Branko Kostić bio produžetak metle za čišćenje armijskog vrha od Miloševiću nedovoljno pouzdanih visokih oficira, tako će sada čast konačnog pretvaranja jugovojske u srpsku, pripasti saveznom ministru odbrane Pavlu Bulatoviću. Crnogorski oficiri moći će mirno da uživaju privilegije koje im je obezbijedilo "mesto rođenja" sve dok i njima ne istekne rok upotrebe i poput svojih kolega iz bivših jugoslovenskih republika ne budu hladno pušteni niz vodu.

Tijana Marić

Priradio: Alojzije Poljaković; ekonomist

PENZIJE ZA SELJAKE POLJODJELCE

("DOM" br.20, 1912. god.)

Izvod iz sabranih djela A. Radića - Seljačka sloga, Zagreb 1938.

"A tko će seljaku dati penziju?"

Ovako pita i mnogi seljak, kad čuje razgovor o tim penzijama, a ima podpuno pravo. Kako ne bi, kad je državnom i občinskom službeniku osigurana ne samo plaća, dok služi, te ju mora i dobiti i mora mu biti, makar sav prihod potukla tuča, uništila suša, ili odniela voda činovniku službeniku mora biti, pa makar seljaku išla i krava iz štale i kukuruz s tavana ne samo dakle da mu mora biti plaća, nego mu mora biti i penzija, tako da može spavati mirno i bez brige, i bez straha stare dane očekivati.

... (seljak) Kako moći nastojati da se uljudi, prosvietli i naobrazi, kada mu je cijeli život o vratu briga: a što će se činiti na godinu, što će biti pod stare dane? A hoće li ikada doći do toga da i seljak poljodjelac dobije penziju?

Mislio bi čovjek da je ovako pitanje nerazumno, jer tko će seljaku dati penziju!? Gospoda bome neće mu je dati od svojega, kad većinom ništa svojega i nemaju, nego sve dobivaju od naroda (države). A ako bi seljaci sami sebi, tj. jedni drugima davali penziju tim nije ništa podpomognuto, jer je to, kao kad iz jednog džepa metneš u drugi.

Ali, nije tako. Treba, naime, držati na umu dvoje, i to: prvo, da nikad nije svim ljudima jednako zlo, i drugo, da svaki čovjek ne zna ili nema prilike razborito gospodariti.

Držeći ovo dvoje na pameti lako ćemo se uvieriti, da bi ljudima bilo u koječem bolje. Prvo: kada bi oni, koji i dok imaju pomagali onima koji nemaju i kad

ne mogu, i drugo: kad bi svaki čovjek razborito štedio čuvao i spremao sve što steče, tako da mu ni najmanji suvišak ne bi prošao po zlu... Zato su se već dosta davnno osnivala društva "milosrdne" braće i "milosrdnih" sestara, gradile ubožnice i nemoćnice itd. u koje su ljude iz početka primali iz milosti, a poslie, kad nije bilo kud kamo, primali su gradovi i občine svoje ljude, hoćeš nećeš, ali ipak još uvijek kao milost. U novo vrijeme to je drugačije. Od milosti i dobroga srca ne očekuje se mnogo, ili se ne očekuje ništa, nego se nastoji, da svatko dobije pravo na uzdržavanje u bolesti, nesreći i starosti. Ali da to pravo dobije treba razborito postupati sa onim, što ima i dokle ima, tj. da on dokle može daje drugima, koji već nemaju. Tako su nastala već poodavno bezbrojna osiguravajuća društva sa silnim kapitalom, velikim i plodonosnim djelovanjem...

I tako je ova stvar dozrela i u Ugarskoj, pa je ugarski Sabor prošloga proljeća stvorio zakon (zakonski članak VII. god. 1912.) kojim se na ovaj način osigurava i seljacima "penzija". Zakon vrijedi od 1. ožujka 1912. Po tom Zakonu može se (ali ne mora) osigurati svaki seljak poljodjelac, bio posjednik ili radnik, gospodar ili sluga, i to tako da plati 1 K upisnine i deset (10) K svake godine članarine. Čim tko postane nesposoban za rad, ili čim navršši 65 godina, dobiva "penziju" i to šest puta toliko kruna na godinu, koliko je godina plaćao članarinu, dakle poslie deset godina 61 K, poslie 12 godina 72 K itd. "Penzija" ne može biti veća od 240 K. Ako član umre, a još nije deset godina plaćao, dobivaju njegovi polovicu svega, što je uplatio, a ako ima djece, dobivaju djeca već i za dvie godine najmanje 100 K, a ako nema ni žene ni djece, dobivaju njegovi 50 K za sprovod. Ako oboli pa ne može raditi, do-

biva 70 dana po 1 K na dan, a ako nesrećom ostane kljast ili sasvim nesposoban za posao dobiva podpunu "penziju" (240 K). Ako se unesreći i umre, dobiva obitelj 400 K, s troje djece 500 K, s četvoro 600 K, s petere 700 K, sa šestero i više 800 K, a bez žene i djece 100 K za ukop. Zakon ovaj vrijedi dakako samo za Ugarsku (a ne i za Hrvatsku).

Kako se vidi, ovo jest nešto, ali nije mnogo. Osobito nije to nikakva "penzija" nego obično osiguranje, s tom razlikom što je zbilja sigurno, jer za to jamči država. Glavni je nedostatak ovoga zakona to što ne obvezuje svakoga, osigurati se, nego to prepušta na dobru volju.

No, mi i nismo za to, da se seljacima daje ili osigura penzija. Mi smo za to, da država svakom seljaku poljodjelcu bez razlike dađe odštetu za svaku tzv. elementarnu nesreću (od tuče, vode itd.) i pripomoć u slabijim godinama. Za nesreće, koje bi mogle stići pojedinca, neka se uvede obvezatno osiguranje za najobičnije i najosjetljivije nesreće (proti požara, pošasti kod blaga, bolesti i nesreće kod ljudi itd.) dakle proti nesrećama koje se pažnjom i nastojanjem mogu koliko toliko umanjiti (ali nemarom i hotimice i prouzročiti). Za tim neka se stvori zakon za uzdržavanje siročadi, staraca i neizlječivih bolesnika. I to bi bilo dosta, kad bi se uz to stvorili zgodniji zakoni za očuvanje i obranu seljačkog posjeda i promienili neki upravni zakoni, a stvorio novi zakon o pravu djece na seljačkom posjedu. No, o svemu tome trebalo bi posebice govoriti. Za danas kažemo samo ovo: Dati seljačkom narodu njegovo pravo, slobodu i prosvjetu, omogućiti mu napredak to znači osiguravati mu najljepšu penziju. ■

KULTURA

Iz predavanja dipl. inž. arh. mr. Ante Rudinskog, održanoj u velikoj dvorani KUD "Bunjevačko kolo" 16. ožujka 1993.

SALAŠI

Nastanak i značaj u životu Bunjevaca

U srednjoj i sjevernoj Bačkoj bili su rasuti salaši, poredani u veće ili manje šorove. Poznato je da su ti salaši bili bunjevački, mađarski, srpski i njemački. Bunjevački salaši u Bačkoj građeni su od XVIII. stoljeća i dalje sve do poslije Drugog svjetskog rata. U to staro vrijeme država je izvršila prostorno planiranje pustara. Određeni su pravci glavnih drumova, a između njih prostori su ispresjecani atarskim putovima.

Prvi salaši su građeni na gredama pored dolova, a zatim pored drugih atara. Salaši su bili poredani u veće ili manje šorove koji su obično imali ime po familiji koja je tamo bila najbrojnija, npr. "Vukov šor", "Kujundžićev šor", "Stipićevo šor"...

Salaši su građeni od materijala koji je bio najpristupačniji. Zidovi salaša bili su od naboja (nabijanice) a pokriveni su trskom koje je bilo u izobilju u dolovima.

Na salašima se razvio ekonomski život, poljoprivreda i stočarstvo. Države je vidjela privredni značaj salaša i zato ih je pomagala. Izgrađene su željezničke pruge.

Tako je, pored glavnih pruga, bačka ravnica ispresjecana lokalnim. Izgrađene su i brojne željezničke postaje sa potrebnim magacinima i rampama za utovar svinja i stoke. Na taj način poljoprivredni proizvodi su prevoženi u gradove na preradu ili za izvoz.

Da bi se pomoglo prosvjetiti naroda, sagrađene su brojne salašarske škole koje su bile ustaljenog tipa. Imale su veliku učionicu za nepodijeljenu nastavu za četiri razreda i stan za učitelja i "škulara". Te škole su imale službeno ime, a narod ih je zvao prema šoru gdje su bile, npr. "Romićevo škola", "Šijakova", "Sudareva"...

Poznato je da je bunjevačkih salaša najviše bilo u užoj i široj okolini Subotice, ali ima ih nešto manje i u okolini Sombora. Okupljeni su u pojedine salaške grupe koje imaju svoja imena, npr. Nenadić, Gradina, Strilić, Obzir...

U novim društvenim i političkim prilikama poslije Drugog svjetskog rata u Jugoslaviji je po idejama socijalizma izvršena agrarna reforma. Od veleposjednika i seljaka je oduzeta zemlja što je bilo više od agrarnog maksimuma. Pomoću komasacije zemlje stvoreno je niz velikih agrokombinata. Glavna politička parola bila je industrijalizacija i to je dovelo do masovnog napuštanja salaša i njihovog propadanja. To što je izgrađivano i čuvano kroz više stoljeća uništeno je u toku samo nekoliko desetljeća. Salaši

De li ovo sudba i onih koji su ostali

su morali propasti, jer su bili prepušteni sami sebi i stihiji. Život na salašu je bio veoma težak. Radilo se mnogo, i to od jutra do mraka bez tehničkih pomagala. Samo jedan detalj: koliko je trebalo hodati za plugom da se uzore njiva od jedne ili dvije brazde sa konjskom zapregom! Koliko je trebalo sagibati leđa da se okopaju kukuruzi! I onda je došao najteži posao: ručna kosidba, a potom vršidba. Salašarima je trebalo pomoći i posao olakšati, a država, vođena drugim idejama, to nije učinila. Kao prvo, nikada nisu izgrađeni pojedini važni putovi, npr. durđinski put preko Pavlovca i senčanski put sa mnoštvom salaša pored. Tako su ti salaši bili odsječeni od svijeta pa su napušteni i propali. Neki putovi su izgrađeni u novije vrijeme kad je već sve bilo kasno za spas salaša. Država nije nigdje ništa učinila za dovod struje na salaše. Sve što je učinjeno, učinili su salašari sami, nakon mučnih dogovaranja, jer svi nisu imali novaca uključiti se u zajednički posao.

Svaki je radnik mogao na kredit kupiti automobil, pa i kuću sagrađiti, a seljak nije mogao dobiti kredit za traktor ili drugi stroj. Za sve je morao imati gotove novce.

Uz to, vođena je propaganda među mladima da je zaostalost živjeti na salašu, i mladi su masovno napuštali salaše tražeći lakši oblik života. A to je bio cilj vladajućih krugova koji su bili vođeni idejama uvezenim sa strane, a za nas veoma pogubne. Predašnje države tokom više stoljeća vidjele su ekonomski značaj salaša i pomagale su ih koliko su bile u mogućnosti sukladno sa tadašnjim tehničkim napretkom.

U naše vrijeme, da je država željela sačuvati salaše, ona bi im pomogla novim tehničkim tekovinama kao što su putovi, struja i poljoprivredni strojevi. Državi to nije bio cilj, jer su ih vodile druge ideje i salaši su morali propasti u najvećem broju, kako bunjevački, tako i ostali. Ostali su samo oni čiji su vlasnici bili najuporniji i uz minimalne mogućnosti, a uz velike materijalne žrtve i novčane troškove.

Rušenjem salaša i uništavanjem drveća oko njih, sasvim se promijenila klima. To je postala stepska oblast u kojoj vlada suša, praćena suhim toplim vjetrovima. Stvaranjem ogromnih golih površina, čitav kraj pretvaramo u pustare kao što je nekoć bilo. Prokopavanjem kanala u dolovima spuštana je razina podzemnih voda i presušili su kopani bunari.

Salaši su bili čuvari narodnog života. Tamo je sačuvana bunjevačka ikavica i naša narodna književnost (pisme i pripovetke). U obiteljima su sačuvani narodni običaji, jer je svaki veliki blagdan bio popraćen posebnim običajima (Materice, Oce, Božić...). Pojedini dijelovi crkvene godine imali su svoje običaje (advent, korizma...).

Salaši su se tokom vremena mijenjali zbog materijala od kojeg su građeni, poslije izvjesnog vremena gradili su nove salaše koji su obično bili malo veći i sa ograđenim dijelovima (ambetuš, špaje itd.)

Trebalo bi razmišljati o obnavljanju ponovnog prostornog planiranja Bačke. Salaše bi valjalo obnoviti ili restaurirati, ali sukladno vremenu i njegovim tekovinama.

Bela Gabrić

FELJTON

PREGLED POVIJESTI HRVATA BUNJEVACA

PRVI SVJETSKI RAT

Mladi bunjevački intelektualci su već 28. srpnja 1914. godine morali poći u rat koji je započeo napadom na Srbiju. NEVEN obustavlja izlaženje, ali, zahvaljujući ratu, naša omladina dolazi više u dodir sa Srbima i Hrvatima, nacionalna svijest se još više budi, Bunjevci jasno i javno govore gradom hrvatski, što naravno izaziva Madare.

Lazo Mamužić, koji je umro tokom rata, 1916. godine, hrabri svijet da će centralne sile izgubiti rat, omladina prati rad "Jugoslavenskog odbora", rastu nađe za ujedinjenje južnoslavenskih naroda.

Na žalost, ova vremena već ni svećenik Pajo Kujundžić neće doživjeti, jer umire 1915. godine.

Je li potrebno posebno govoriti o žrtvama među Bunjevcima tokom ovoga rata od srpske bojišnice, Karpata, Galicije i Piave, gdje je naš svijet ginio, kad znamo da je bila izvršena totalna mobilizacija i u ovim krajevima da se još posljednjih pet "za tujca boriju."

Grof Károlyi Mihály 6. studenog sklapa primirje s Francuzima u Beogradu, obvezuje se povući mađarsku vojsku na demarkacionu liniju Moriš, Tisa, Horgoš, Subotica, Baja, Pečuh (Pécs) i Barč (Barcs).

Znamo da je Hrvatska još 29. listopada 1918. prekinula faktički državotvorni odnos s Austro-Ugarskom. Na ovoj historijskoj sjednici u prostorijama Sabora u Zagrebu, gdje je izrečeno otcjepljenje od Austro-Ugarske i stvaranje jugoslavenske države prisustvovao je i prečasni gospodin Blaško Rajić iz Subotice.

Po povratku u Suboticu on stupa u dodir sa srpskim i hrvatskim rodoljubima, dok su u Zagrebu ostali dr. Mirko Ivković-Ivandekić i dr. Stipan Vojnić-Tunić kao članovi Narodnog vijeća.

5. studenog 1918. u domu Vladislava i Jovana Manojlovića zasljebla je uža konferencija, na kojoj osim spomenute braće

prisustvuju Blaško Rajić, dr. Josip Vojnić-Hajduk, dr. Josip Prčić, Ilija Kujundžić, Lazar Orčić, Andrija Mazić, Gavro Čović, dr. Jovan Petrović, Marko Protić, dr. Rada Milutinović i Bogdan Svirčev. Tada je odlučeno da akciju za ujedinjenje i oslobođenje započne PUČKA KASINA, a za održavanje reda u prvim danima da se osnuje bunjevačko-srpska NARODNA GARDA, koja je imala 354 momka.

Uprava PUČKE KASINE sazvala je narodnu skupštinu 10. studenog 1918. da izreknu otcjepljenje i prestanak mađarske vlasti u ovome gradu. Omladinci istaknu hrvatsku zastavu na toranj gradske kuće, prethodno manifestirajući s njom kroz grad, a potom okupljenoj masi svijeta dr. Stipan Matijević saopći narodnu odluku o samoopredjeljenju prema Vilsonovim načelima. Predsjednik ove manifestacione skupštine bio je Šimun Milodanović, izvjestitelj dr. Jovan Petrović, a perovoda dr. Josip Prčić, dok je prvi govornik bio prečasni gospodin Blaško Rajić. Dr. Jovan Petrović je pročitao i rezoluciju po kojoj ujedinjeni Bunjevci i Srbi odlučuju da svoju sudbinu sami rješavaju, te izaberu Bunjevačko-srpsko narodno vijeće za očuvanje javnog reda i mira. Izabrani su kao predjednik Šimun Milodanović, Blaško Rajić, dr. Jovan Manojlović, dr. Jovan Petrović i dr. Josip Prčić.

Na zasjedanju Bunjevačko-srpskog narodnog vijeća 13. studenog 1918., kojoj je prisustvovao i kraljevski mađarski komesar dr. Luka Plesković, dode vijest da je srpska vojska već u Žedniku, dakle, na teritoriju grada Subotice.

Narod je dočekao srpsku vojsku, a u ime vojske narod je pozdravio potpukovnik Ante Živulović.

18. studenog 1918. godine komandant mjesta pukovnik Krupežić saopćio je mađarskom senatu, da ih po zapovijedi vrhovne komande razrješava

dužnosti i postavlja novu gradsku upravu i to: dr. Stipan Matijević - gradonačelnik, dr. Stipan Vojnić-Tunić - podnačelnik, nadodvjetnik dr. Mirko Ivković-Ivandekić, glavni kapetan Ivan Ivković-Ivandekić, veliki bilježnik Lazar Orčić, glavni računovoda Petar Gencel, šef poreznog ureda Mato Dulić, zamjenik Miladin Nedeljković, ekonomski savjetnik Time Vojnić-Tunić, senator za prehranu Aleksandar Rajčić, vojni senator dr. Josip Prčić, školski referent Mijo Mandić, računski oficijal Dušan Manojlović.

I već 19. studenog započinje nastava na hrvatskom jeziku u pučkim školama. Profesor Ivan Vojnić-Tunić organizira našu gimnaziju, BUNJEVAČKU GIMNAZIJU, Kata Taupert-Sudarević uvodi naš jezik u gradansku školu; novi život započinje.

Narodno vijeće u Novom Sadu poziva sva narodna vijeća u južnoj Mađarskoj da izaslušaju dva delegata na zasjedanje u Novom Sadu, pa od Subotičana budu određeni dr. Stipan Matijević i Dušan Manojlović. Odbor za izradu rezolucije, u kojoj je bio i dr. Stipan Matijević, donese rezoluciju da se Bačka, Banat i Baranja otcjepljuju od Mađarske. Kongres Narodnog vijeća u Novom Sadu je zakazan za 25. studenoga, na koji iz Subotice pode delegacija od 75 članova. Na kongresu je bilo delegata iz 211 općina, njih ukupno 757, od kojih 578 Srba, 89 Hrvata, 62 Slovaka, 21 Rusina, 6 Nijemaca i jedan Mađar. Odluka kongresa je bila da se Bačka, Banat i Baranja otcjepljuju od Mađarske i prisajedinjuju Srbiji, iako je, prema riječima Jovana Hranilovića, odluka trebala glasiti da se priključuju jugoslavenskim zemljama, ali da je ovu formulaciju Jaša Tomić samovoljno promijenio.

Tako je počeo novi život u novoj državi južnih Slavena.

Kraj

PISMA ČITATELJA

LOKALNI LIST

Poštovani gospodine uredniče,

rado čitam ovaj naš hrvatski list kada do njega uspijem doći. Međutim, imam jednu zamjerku: u listu se premalo piše o životu Bunjevaca i Šokaca iz Sombora i okolice.

Šokica sam, i voljela bih kada bi se i o tom dijelu našeg naroda nešto čulo. Za sada o "Glasu ravnice" možemo govoriti kao o lokalnom subotičkom listu i mislim da mu je to velik

Cijenjena gospodo,

Još od ranije smo apelirali na naše čitatelje diljem Vojvodine da nam šalju svoje priloge, a koji su vezani za svakodnevicu, ili za ono što je bitno za hrvatsku nacionalnu zajednicu na ovim prostorima. Veoma nam teško pada podatak da glavnicu lista čine tekstovi iz Subotice i cilj će nam i dalje biti: pisati o Hrvatima u Vojvodini i ono što se njih dotiče. Predlažemo Vam da Vi budete jedna od naših suradnica, jer mnogi od onih koji su to činili prije, sada više nisu ovdje. Hvala na kritici, i nadajmo se da ćemo uspjeti otkloniti ove nedostatke.

Uredništvo

nedostatak, pošto je to ipak glasilo Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini. Dakle, i sadržajem bi to trebao biti.

Imate li poteškoća uspostaviti suradnju sa žiteljima hrvatske nacionalnosti iz tog, ili iz drugih područja? Nedavno sam došla do jednog bečarca iz Bačkog Monoštora, pa Vam ga kao prilog šaljem.

I na kraju, primite izraze mog poštovanja.

J.I.

MONOŠTORSKI
BEČARAC

Monošstore, ti šokačko selo
u tebi je živiti veselo

Kud pogledaš, svugdi je milina
pradidovska zemlja od davnina

Širom Bačke takvog sela nije
moje selo lipe cure krije

Naprid Šokci, sve su cure vaše,
a Šokice najlipše su snaše

Šokica me rodila za cilo
Monoštor je moje selo milo

Moj je dada Monoštor volio
u srcu mu rodno selo bilo

Šokci moji, svi smo mi Hrvati
učila me tako moja mila mati

"Tude poštuj, a svojim se diči"
to su moga milog dade riči.

Đula

USIJANE GLAVE

Poštovano uredništvo "Glasu ravnice",

Najprije vam se zahvaljujem na "Glasu ravnice" broj 26. Međutim, prethodni broj do sada još nisam dobio što znači da se je negdje zagubio ili je greška do subotičke pošte. To nije ništa novo, jer što se drugo može očekivati od onih koji govore o nekoj "demokratiji", a ne žele da ona bude dio javnog života svakog građanina.

Mi ovdje vršimo sve moguće pritiske da se zaustavi rat u Bosni i Hercegovini, da se razoružaju četničke horde poslate iz Srbije u okupirana područja Hrvatske, i da se što brže uspostavi pravni red Hrvatske na svim njezinim područjima koja su priznata od međunarodne zajednice, uključivši i Ameriku.

Beograd nije bio središte pozornosti niti prigodom stvaranja kraljevske zajednice južnih Slavena 1918, niti je to bio 1945. prigodom stvaranja komunističke Jugoslavije, pa tako niti sada neće biti, pošto je svjetska zajednica i de facto, i de jure priznala Hrvatsku kao posebnu državu sa svim pravima i privilegijama koja joj pripadaju po međunarodnim zakonima. Prema tome, mora biti jasno svim usijanim glavama u Beogradu da je svijet progovorio, i da će još progovoriti ako se beogradska komunistička

vrhuška ne opameti na vrijeme. Jer, srbijanski vlastodršci moraju shvatiti da će jednom morati odgovarati pred međunarodnim sudom za ratne zločine, a isto tako razjasniti svim narodima koji žive na području tzv. Jugoslavije zašto su doveli cijelu zemlju do skorog isključenja iz civiliziranog svijeta.

Beograd mora shvatiti da ne može graditi državu u kojoj vlada sotonska mržnja koja vodi sve u propast. Ovo što se sada događa u Beogradu, nije vodenje jedne države, nego je to skakanje u vatru u kojoj će svi izgorjeti. Prema tome, ta politika se mora promijeniti i uvesti prava demokracija zapadnog načina gdje se poštuju prava svakog građanina bez razlike na narodnost, vjeru i jezik.

Nastavljati rat u okupiranim područjima Hrvatske je najveća besmislica, jer su ta područja već međunarodno priznata kao satavni dijelovi hrvatske države, te prema tome, srpska manjina mora shvatiti da se mora pomiriti sa ovim apsolutnim "fait accompli" koji svijet neće mijenjati kako bi to željeli pojedini samozvani srpski vode u tim područjima.

I na kraju, želim svako dobro uredništvu "Glasu ravnice".

Ivan Skenderović, Alden, New York, U.S.A.

ŠVERC MOTIKA

Kiša, al ona dosadna. Ladan viter sve siče. Jesapim, i kera je grijota izvijat napolje, al ne da mi vrag mira. Priko televizora sam čuo da nema šećera, brašna i ulja, a vidim kako čeljad stoje u red za kruv. Televizor još veli da će kruva dobit, davola dobit, triba ga debelo platit, samo onaj koji je na spisku. Neću vam lagat, jel u to baš nisam ciguran, baš satima zjalim u televizor, na čijem spisku triba bit: na pekarskom, jel na političkom? Vojvodina da nema kruva?! Pa to bi bilo isto, ko onaj što kaže, da Tavankut nema vina! Tu kogod debelo laže.

Tako ja po onoj ampi krenem kod mog komšije Albe. Ta znate ga već: dobar čovik, ne voli a ni ne razumi politiku. Cigurno je bolji od oni koji vole, a isto se razumidu ko Mate u kiselnu. Dašta, ima nas svakaki fela: kogod zna, a kogod voli.

Ušo ja u avliju, bogar laje ko bisan, samo što ne prikinе lanac, a i pulin se uskopistijo i baš tiska ná me. Nisam ga trevio klompom u rebra, toliko je okoprčan i vižljav. Vičem: "Alo, komšija, jesil živ?" Ništa. Viter zamlaća onu ladnu kišurinu priko strije, vaške laju, a ja nasrid avlije ko staćala. Slučajno pogledam na čardak, kad vidim, al ne virujem: Albe sidi u čardaku i pribira klipove! Trk ja tamo da se sklonim od nevrimenta, a i da se uvirim da je to stvarno Albe; da mi se kojim slučajom, ne daj Bože, prividaju utvare, ko da nisam dočuvan treću noć.

Albe, jesil to stvarno ti? dreknem i kečim u trbu pulina koji opet tiska, tako da je otpo dobra dva koračaja dalje i pobigo prid volaricu.

Ko je to vidio, još prija podne bit pijan!? Pa valjda vidiš da sam ja!- kaže Albe. A koga bi ti volio vidit u mom rodenom čardaku? Ministra poljoprivrede, jel kojeg od političara koji se ne boji gladi?

Stanem ja, ko da me kogod cipljom odvalijo po tintari. Počmem mislit: ta svega sam jednu rakijicu popio prija ručka. Nisam pijan, a Albe stvarno sidi u čardaku. I faljniš sam zaboravio kazt. Al šta, za milog Boga, po ovom vrimenu radi na toj vitrini?

Šta si zinijo?- trgne me komšijin glas Već ajde, ako imaš vrimenta da nabiramo kuruza.

Jel ti se, ne daj Bože, kvare?

Do sad si uvijek bijo pametan, pa ajde sad pogodi zašto pribacam kuruze?

He, he- nasmijem se- znam ja. Očeš od bolji klipova prikrupt, pa da na peci prodaješ kuruzni kruv, i to u po cine. Ne boj se, gledam ja televizor. Valjda te jedino haka što nemaš veću krušnu peć, a da imaš svi bi Šiftari, pa i Fidelinka obisili usta na klin. Znam ja tebe, nanjušiš dinar na dvi duži. Kaš počet zidat pekaru?

Da se nisam sagnijo, pogodio bi me klipom u glavu.

Jel ti viter osušio mozak? Šta me gadaš?

... Otac i državu!- opcuje Albe- Kad mi vratila zemlju.

Albe, tebi stvarno nije dobro. Cigurno si prozebo. Ajde već jedared iz tog čardaka, pa da divanimo ko svršena čeljad. Pa, ni s kerom ne bi divanijo po ovom vrimenu.

Ajde unutra.- krene on iz čardaka prema ambetušu- Mislim da je ostalo još kvanog vina u bokalu.

Klompe smo omeli korovskom metlom i ušli u kujnu i sili za astal. Albe razlije vino u čaše. Još je bilo mlakavo. Nazdravimo, i popijemo. Uzme on bokal, ode u podrúm i donese friškog, ladnog da sve razgaljiva. Kad smo opet nazdravili, počme on:

Znaš ti koliko ja sad moram uzorat i posadit?

Slegnem ramenima, jel stvarno ne znam koliko mu je didovine vraćeno.

Pedeset jutara!- drekne on- A znaš koliko za to triba nafte? A nema je. Simena, pa zaštitni sridstava?

Toliko valjda znam. Deset litara nafte, deset kila kuruza i litara antikora po jutru.

A znaš ti koliko će koštat nekalibrirano sime? O kalibriranom ne smim ni gustirat.

To stvarno ne znam, ja sam sime kupio još jesenas.

Da znaš, ne bi mi se čudio što biram zdravije klipove. Kila će koštat četristo iljada dinara, a litra antikora četiri milijuna, ako ne više. Da kupim sime i za polivanje, triba mi sto dvadeset milijuna, otkaleg? Samo da opljačkam banku. Kako čujem na radiju, stani pa gledaj. Kadgod su bečari pljačkali banke, a sad banke

pljačkaju narod. Svit poludijo. Ja bi moro prodat salaš i polak zemlje da obradim ono drugo polak. Zato biram klipove, pa ću iz čardaka sadit.

Sav se zajapurio dok je divanijo, al nije zaboravio ponovo nalit. Valjda je primetio kako žalosno gledim u praznu čašu. Gledam ga i niki ga žalim. Lice mu se nikako razvuklo, a usta ostala skupljena ko da i je grč uvatio. Čisto mi ko drago bilo što je moj pokojni dida popio sve što je imo, pa nemam toliko nevolje. A nije tio primit agrarnu zemlju. To nije bilo njegovo. Da bi ga utišio, kažem da kupi motiku, pa mu inokor neće tribat.

Kad smo već kod motike, donesi mi jedno desetak iz Madžarske. Ionako svaki dan švercuješ naftu i piće.

Oću komšija, al i piće je stalo. Ne znaš ti kake su muke švercerske. Ne znaš ti šta je granica i madžarski carinari. Samo ne znam oćel mi Madžari dat prinet toliko motika. Ko zna, možda će se i isplatit. Izgleda da ću morat razgrānat poso, nać dilere i po salaši prodavat motike. Znaš ti da sad jedino političari i šverceri žive ko bubrig u loju? Tu ne mož omanit. Uvik nude ono što se ište. Skoro bi tebi bolje bilo da prodaš zemlju i kreneš u šverc, jel politiku. Al pazi, tu ne smiš pišat pod viter. Moraš radit ono što se ište i što se naredi. Nije ni to lako, al se isplati.

Da je očima mogo ubit, ja ovo cigurno ne bi napiso.

Ne dam ja moju didovinu, i svakog ću sikirom ko je proba dirat!- drekne- Al opet,- malo će mekše- donesi mi jedno desetak motika.

Šta da radim, moro sam mu obećat da ću mu donet madžarske motike.

bać Stipan

OTPOČINITE MALO

Etnokulinarstvo

FLUTE

Korizma je, pa ćemo danas nastalu imat flute. Da bi napravili dosta flute za četiri čeljadeta, triba uzet po kile krumpira i očistiti ga. Posli ga triba skuvat, ociditi i izgnječiti, kogod kad se pravi krumpir pire. Sad ga maličko osolite, tucnite jedno jaje i dodajte na to sve dvi šake brašna. Sve ovo zakuvajte, a tisto nek ne bude zdravo tvrdo (malo mekanije nego za gomboce). Kad je tisto zakuvano, razvite ga oklagijom na debljinu oko jedan centi i isičite na kvadratiće sedam sa sedam centi. Pomećite ji sad redom na vrilu mast i pečite tako jednu stranu dok ne porumeni, a onda flute okrenite da se ispeče i druga strana.

Vruće flute se namažu pekmezom jel pospu pra šećerom, i idu se uz paradičkom čorbu, rondavu čorbu, itd.

KO TO KAŽE...

NAPLATA: "Cilj posete je bio pokušaj da se, u situaciji opšte besparice, pokušaju naplatiti raniji ugovori i radovi naših građevinara u Iraku!"
potpukovnik Slobodan Stojanović, zamjenik šefa Informativne službe Generalštaba Vojske Jugoslavije, o posjetu generala Živote Panića Iraku
"Večernje novosti", 28. ožujka 1993.

BOGA TI: "Narod ima para!"
Dafina Milanović, vlasnik "Dafiment banke" i "majka 14 miliona ljudi"
"Večernje novosti", 29. ožujka 1993.

ARMIJA: "Vojska Jugoslavije je armija mira!"
Života Panić, načelnik "Generalštaba Vojske Jugoslavije"
"Večernje novosti", 5. travnja 1993.

KRAJ: "Crnom deviznom kursu su odbrojani dani!"
Tomica Raičević, ministar bez portfelja u Saveznoj vladi
"Večernje novosti", 5. travnja 1993.

MUŠTULUK: "Ko mi uhvati muštuluk da je neki naš borac oborio nemački avion, dobiće od mene auto! A tog junaka koji je gađao, zvaću za kuma kada budem ženio sina jedinca i predložiti ga za Obilića medalju!"
Božidar Vučurević, pjesnik i kamiondžija u PCK
"Večernje novosti", 5. travnja 1993.

OBAVIJEŠTENOST: "Mi ne raspolažemo saznanjima da je bilo ko od naših boraca počinio ratni zločin!"
Radovan Karadžić, predsjednik PC-e
"Večernje novosti", 5. travnja 1993.

JESTI?: "U Privrednoj komori Srbije rečeno je danas da imamo najzdravije zemljište i da JEDEMO NAJZDRAVIJU HRANU U EVROPI!"
"Dnevnik 2" TBC, 11. ožujka 1993.

SUCI: "Sudije Saveznog ustavnog suda danas su položili zakletvu pred predsjednikom Veća građana dr. Radomanom Božovićem."
Dnevnik III. PTC, 31. ožujka 1993.

REKET: "Pa evo, jaka je, čim su stvorili paralelnu državu, čim plaćaju poreze toj svojoj nekoj zamišljenoj državi. To je taj "reket", tako se zove, Čini mi se.
Zeljko Ražnatović Arkan, zastupnik Grupe građana u Skupštini Srbije, odgovarajući na pitanje o jačini albanske mafije.
"N.I.", 3. travnja 1993.

VOJVODINO, ZELENA
RODINO

Natovario sam na leđa tvoje orače i
sve tvoje njive,
pa ih vičem po svetu;
prostirem ih po trgovima, po
fabričkim halama, po kafanama
da ih vide i da ti se dive.
Pozivam na piće sve tvoje orače,
bivše seoske mladiće,
sa beskrajnih njiva,
i tacla ja, i oni sa mnom nanovo opet
žive.

Gledam stranu zemlju kako zelenim
vlatom lista,
a u meni suza pada, kao s neba,
duboko, blistava, čista.
I ne da mi da jurim prazne noći i
dane,
pa mutnim očima buncam o tvojim
njivama i zelenoj boji;
o poljima, o konjima dugih repova i
svatovskih griva.
Buncam o deci što se igraju pod
granama šljiva -
o deci ponikloj iz njiva,
Vojvodino,

nikad sifa, a puna žita
Tamiša, Banata i žutog vlata.
Vojvodino, obesnih, a sramežljivih
snaša
Dunava, Begeja i Tise
Vojvodino, bačkih salaša, gusaka,
nestalih sijakera
i visokih nebodera, trulih plotova i
žičanih dera.
Vojvodino, karlovačka, novosadska,
paorska i kafanska
sačuvaj me šave, Dunava i Tise što
te vesele.

Dunav te spaja, Dunav te deli...
Jedna kuća, a dva sveca.
Sačuvaj me Bože crnih marama,
oromulih erkava,
musave dece, evropskih člaka i
opanaka.

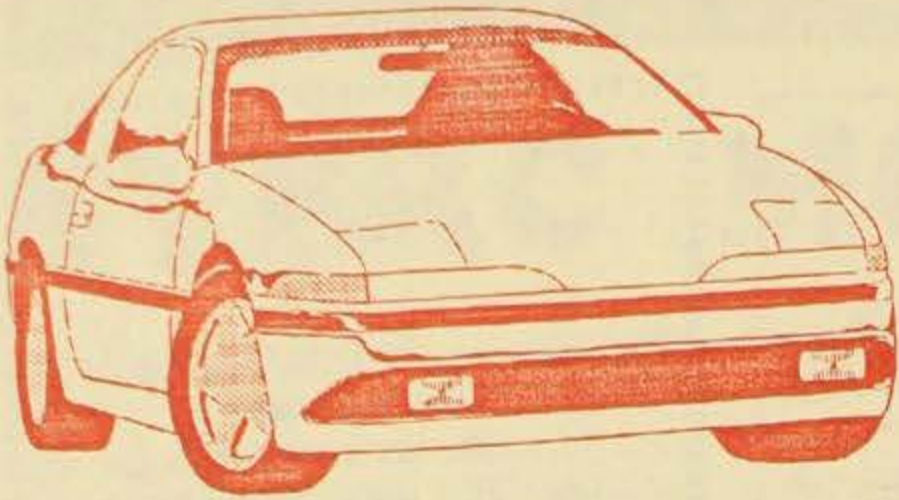
Sačuvaj me od crnih brazda, propalih
kulaka i novih gazda;
sačuvaj me od tvog leta i tvoje zime,
od ikona i seoskih slava,
dudova pića i svadbenih ića.
Sačuvaj me od IČA, INA, OVA...
ćirilicnog i latinicnog slova.
Napito zeleno žito,
u avliji iza kuće dud se kruni.

Vojvodino,
sačuvaj me od onoga koji te miri i
koji te buni;
sačuvaj me Gospoine i svih kirbaja
vršaćkih vinograda i fruškogorskog
raja.

Sačuvaj me od oluje i krupe kad
kletve u nebo lete;
sačuvaj me od šubare i šešira:
kad čute - tacla prete.

Stevan Bajin

Berlin

AUTO BERBEROVIĆ

PODUZEĆE ZA USLUGE, VANJSKU I
UNUTARNJU TRGOVINU p.o.

- PRODAJA - NABAVKA - SERVIS -
program: PEUGEOT, ZASTAVA, LADA
TAVANKUT - NOVA b.b. TEL. (024) 767-133

KUD "Bunjevačko kolo" poziva Vas na

VEČER DALMATINSKIH PISAMA

"Dalmacija u mom srcu"

koja će se održati 23. travnja 1993. u 20 sati u prostorija-
ma Društva.

Dodite, jer ćete na večeri doživjeti pun ugođaj dalmatinske "fešte" uz dalmatinsko vino, girice "na gradele", a sve to uz tamburaški orkestar KUD "Bunjevačko kolo" pod ravnanjem Lazara Malagurskog. Cijena ulaznice, u koju je uračunata riba i vino, je dinarska protuvrijednost 5 DEM.

Svojim dolaskom pripomoći ćete daljnjem radu Društva, kao i organiziranju budućih sličnih susreta.

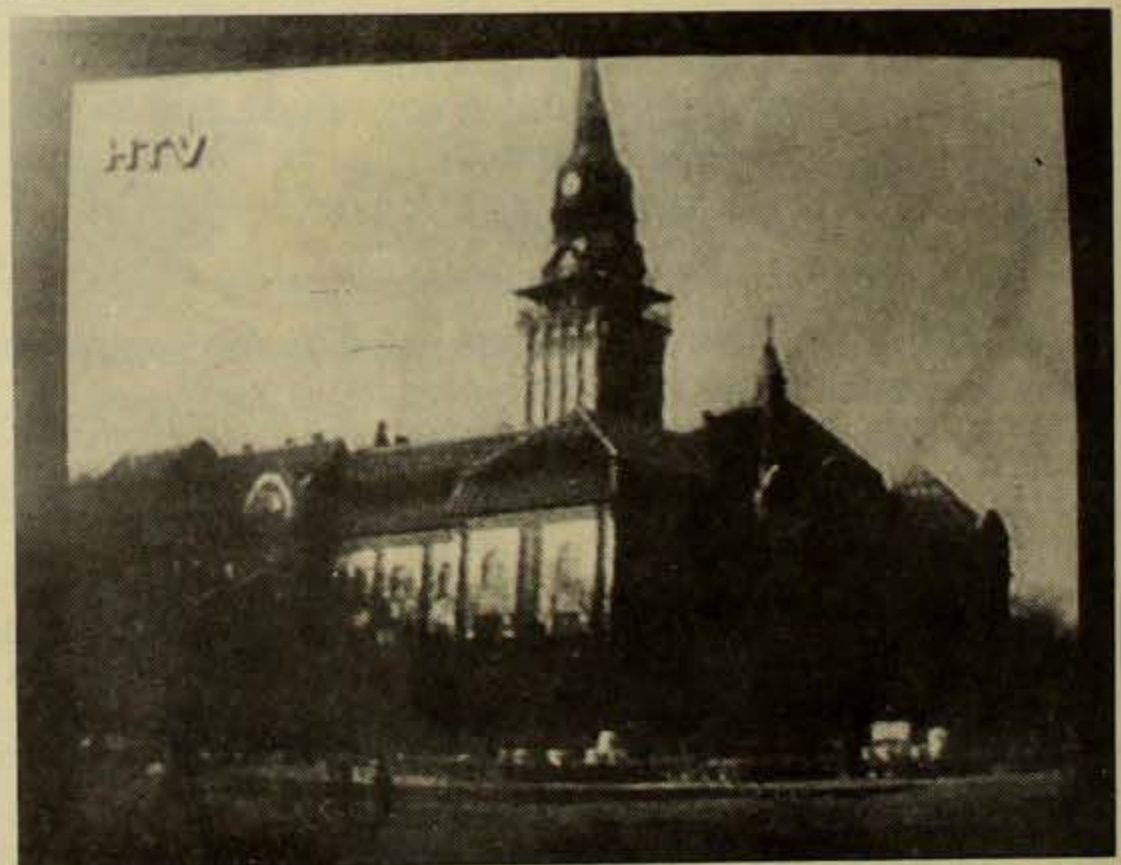
Sve informacije možete dobiti na telefon: (024) 26-621, ili osobno na adresu: Preradovićeveva 4

PROBIJMO TV BLOKADU!

Da bismo svi zajedno, u našim prostorijama mogli pratiti satelitski program HTV-a potrebna nam je i Vaša pomoć.

Obavještavamo Vas da je u toku akcija prikupljanja novčanih sredstava za kupovinu satelitske antene. Informacije možete dobiti u uredu DSHV, Trg Lazara Nešića 1 (deseti kat, soba br. 125), ili na telefon: (024) 51-348.

GLAS RAVNICE - Glasilo Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini - Glavni i odgovorni urednik: mr Ivan Poljaković; Izdaje: DSHV, 24000 Subotica, Trg Lazara Nešića 1/x; tel./fax.: (024) 51-348; Žiro račun: 66600-678-9027 SDK Subotica. List je registriran kod Pokrajinskog sekretarijata za informacije pod br. 651-85/90. "Glas ravnice" izlazi 15. u mjesecu. Godišnja pretplata je protuvrijednost 10DM, za inozemstvo 20DM. Cjenik reklamnog prostora: cijela strana 100 DM; pojedinačni mali oglasi 2 DM do 25 riječi, svaka dalja riječ 0.10 DM. Slog: "Glas ravnice", Subotica. Tisak: "Globus", Subotica.